

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ◆ Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΙΟΤΗΣ ΩΣ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
(Νικ. Θ. 'Αρβανίτη) 257
- ◆ ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΑΙΩΝΟΒΙΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥ ΘΕΣΜΟΥ
(Δημ. Λ. Βαλληνδρά) 265
- ◆ ΤΟ ΒΑΓΟΝΙ (Ποίημα Νικ. Θ. 'Αρβανίτη) 268
- ◆ Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ
(Νικ. Π. Σοῦλεντάκη) 269
- ◆ Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ (7-10-1571) (Δημ. Γ. Κουτρούμπα) ... 271
- ◆ ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ (Β. Κ. Σταθάκη) 273
- ◆ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΙΣΜΟΙ: ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ (Πανορμίτη) 275
- ◆ ΣΧΟΛΙΑ (Β. Κ. Σταθάκη & Θ. Κετσέα) 276
- ◆ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ (Τομ. 'Ενημερώσεως τῆς Χ.Ε.Ε.) 278
- ◆ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 281
- ◆ Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ (Α.Γ.) 283
- ◆ ΔΙΑΘΗΚΗ (Διήγημα Γ.Δ. Κούβελα) 285

ΕΤΟΣ 68ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005

ΑΡΙΘ. 665

€ 1,20

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ
ΣΩΜΑΤΕΙΩΝ «Ο ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΠΑΥΛΟΣ»

55
ΧΡΟΝΙΑ
ΣΤΟ ΚΕΛΛΙ ΤΗΣ
ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΗΣ

Επιμέλεια: Ἀναστασίας Α. Παπακωνσταντίνου - Μαλάμη

Πρόλογος τοῦ Μακαριωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν
καὶ πάσης Ἑλλάδος κ.κ. Χριστοδοῦλου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ
«Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρότυπη 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 3221 283

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Έτος 68ον

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2005

Άριθ. 665

Η ΟΜΟΡΦΙΑ ΚΑΙ Η ΑΓΙΟΤΗΣ ΩΣ ΣΥΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

*Ὁ χριστιανικὸς πολιτισμὸς ὡς πολιτισμὸς, δὲν μπο-
ρεῖ παρὰ νὰ περιλάβῃ μέσα του καὶ τὴν ἀξία τοῦ ὠραίου.*

Π. Μελίτης (Ἀλέξ. Τσιριντάνης)

Προοίμιο

Συμπληρώθηκαν εικοσιοχτώ χρόνια ἀπὸ τότε πού ὁ Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης ἀποδήμησε⁽¹⁾ στὴν ἄλλη πατρίδα, ἐκεῖ ὅπου «τῆς ἐλευθερίας οἱ αἰῶνες»⁽²⁾ εἶναι ἀτέρμονες καὶ «ἡ Κρήνη τῆς χαρᾶς»⁽³⁾ τρέχει παντοτινά! Μᾶς τὸ θύμισε ὁ ποιητὴς Νίκος Β. Καμβύσης στὴν τελευταία ποιητικὴ συλλογὴ του «Ἐξ Ἀπορρήτου», ὅπου ἀφιερώνει τὸ πρῶτο ποίημα «στὴν ἐκδημία τοῦ Ἀλέξ. Τσιριντάνη»⁽³⁾. Εὐκαιρία, λοιπόν, νὰ ἐπαναφέρουμε στὴν μνήμη μας τὰ ὅσα ἔγραψε ὁ Τσιριντάνης γιὰ τὴν Τέχνη καὶ τὴ Λογοτεχνία, εἰδικότερα γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὸν ποιητὴ. Ὅχι ὡς ἱστορικὴ ἀναφορὰ ἀλλ' ὡς πορεία τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ χριστιανικοῦ λόγου.

Ἰδεῶδες καὶ ποιητικὸ Μυστήριον

Καὶ πρῶτα - πρῶτα πρέπει νὰ ξεκαθαρίσουμε ὅτι ἡ ποίηση καὶ γενικότερα ἡ λογοτεχνία, ἀνήκει στὴ σφαῖρα τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ὅπως τὴν προσδιόρισε ὁ Τσιριντάνης, ὅτι δηλαδὴ ἡ «πνευματικὴ ζωὴ εἶναι κάτι τὸ ὑπερῦλικό. Περιλαμβάνει

ἐκεῖνες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ ἀνθρώπου πού εἶναι πέρα ἀπὸ τὸ ζωῶδες μέσα του, πού ξεπερνᾶνε τὸν σκοπὸ τῆς ὑλικῆς του, τῆς σωματικῆς συντηρήσεως καὶ εὐεξίας καὶ τείνουν στὴν ἐκπλήρωσι ἐνὸς ἄλλου σκοποῦ: Πρὸς τὴν πραγμάτωσι ἐνὸς ιδεώδους πάνω ἀπὸ τὸ ὑλικό, πάνω ἀπὸ τὸ αἰσθητό, πού δὲν ἔχει ἔκτασι στὸ χῶρο, κι ὅμως γεμίζει τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου τοῦ καλλιεργημένου, τοῦ ἀνθρώπου πού θέλει νὰ εἶναι ἄνθρωπος καὶ ὄχι μόνο σάρκα καὶ κόκκαλα»⁽⁴⁾.

Ὁ Τσιριντάνης χρησιμοποιεῖ ὡς ὄρο τὴ λέξη «ιδεῶδες» γιὰ νὰ προσδιορίσει τὸν ὑπερῦλικό, τὸν πνευματικὸ χαρακτήρα τῆς ἀνθρώπινης πορείας σὲ ἀνώτερες σφαῖρες, πέρα ἀπὸ τὶς σαρκικὲς του ἀπαιτήσεις. «Ὅλοι συμφωνοῦν στὸν ὑπερῦλικό, πνευματικὸ χαρακτήρα τοῦ ιδεώδους. Τὸ ἀντιλεγόμενον σημεῖο εἶναι ἡ πραγματικὴ ὑπόστασις του», ὑποστηρίζει ὁ Τσιριντάνης.

Ἡ Τέχνη, ὑπογραμμίζει ὁ Ε.Π. Παπανοῦτσος, ἐξηγεῖται καὶ δικαιώνεται ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν Τέχνη⁽⁵⁾. Οὔτε ἡ Φιλοσοφία οὔτε ἡ θεωρία μποροῦν νὰ τὴν ἐξηγήσουν. Ἐχει ὑπερ - λογικὸ χαρακτήρα. Καὶ εἰδι-

κότερα ή ποίηση. Αυτό τὸ δέχονται σχεδὸν ὅλοι «ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Ἀριστοτέλη ἕως σήμερα». Καὶ μιλάνε γιὰ «ποιητικὸ μυστήριον».

Τὸν μυστηριακὸ χαρακτήρα τῆς ποίησης ὑποστήριξε στὴ Γαλλία, πρὶν ἀπὸ τὸ 1926, ὁ abbé Henri Bremond. Γιὰ τὸν Bremond «ὁ σκοπὸς τοῦ ποιήματος εἶναι νὰ μᾶς δώσει τὴν «ποιητικὴ ἔμπειρία», νὰ μᾶς μεταφέρει στὴν «κατάσταση τῆς ποιητικῆς χάριτος», ὅπως ἡ προσευχὴ δίνει στὸν πιστὸ τὴ «θρησκευτικὴ ἔμπειρία», τὸν μεταφέρει δηλαδὴ στὴ «μυστικὴ» κατάσταση τῆς «χάριτος», ὅπου αἰσθάνεται τὴν ἄμεση παρουσία τοῦ Θεοῦ καὶ πλημμυρίζει ἀπὸ ἀγαλλίαση».

Ὁ Κ. Θ. Δημαρᾶς, σὲ μελέτη του, ὑποστηρίζει «τὴ βαθύτερη συνάφεια τῆς ποιητικῆς πρὸς τὴν θρησκευτικὴ ἔμπειρία» καὶ παραλληλίζει «τὴν ποιητικὴ λειτουργία μὲ τὴν προσευχή»⁽⁶⁾.

Ὁ Κωνσταντῖνος Τσάτσος, ὁ μεγάλος αὐτὸς διανοητὴς τοῦ νεώτερου ἑλληνισμοῦ, σὲ παλαιότερο ἄρθρο του ὑπογραμμίζει τὴν ὑπεροχὴ τοῦ ποιητικοῦ λόγου ποὺ μπορεῖ νὰ ἐπιχειρεῖ μ' ἐπιτυχία «μετάβαση στοὺς μεταφυσικοὺς χώρους» καὶ νὰ θγάξει στὸ φῶς τὰ μεγάλα νοήματα ποὺ καμιά ἄλλη μορφή λόγου ἢ Τέχνης δὲν τὸ καταφέρει. «Ὁμως πρωταρχικὸς παράγων εἶναι ὁ ἴδιος ὁ δημιουργός. Ἡ προσωπικότητα τοῦ ποιητῆ!

Ὁ Πασκάλ στίς σκέψεις του⁽⁷⁾ μιλάει γὰ τὸν «ῥωμαιοποιημένο, καθολικὰ διαμορφωμένο, πνευματικὸ ἄνθρωπο», καὶ ὄχι γὰ καλὸ ἢ κακὸ ποιητῆ.

Ὁ Τσιριντάνης τὸ ἔχει ξεκαθαρίσει ἀπερίφραστα αὐτὸ τὸ θέμα. «Ὅταν μιλάει γιὰ τὴν ὑπερυλικότητα τῆς πνευματικῆς ζωῆς ποὺ πρέπει νὰ ζεῖ ὁ ἄξιος καλλιτέχνης καὶ κυριώτατα ὁ ποιητῆς, ὀρίζει τὴν πνευματικὴ ζωὴ ὡς τὴν τάση, τὴν πορεία τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὴ ἀθανασία: «Ὅταν ἕνα δημιούργημα τῆς τέχνης -γράφει- κλείνει μέσα του τὴν τάση πρὸς τὸ ἰδεῶδες, τὴν

τάση πρὸς τὸν ἀνώτερο πνευματικὸ κόσμον, τότε τὸ δημιούργημα αὐτὸ εἶναι ἐκδήλωση τῆς πνευματικῆς ζωῆς». Καὶ συμπληρώνει: «Ἐνὰ σονέττο πρέπει νὰ ἔχη τὸν παλμὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἂν θγαίνει ἀπὸ πνευματικὸ ἄνθρωπον»⁽⁸⁾.

Τὸ ἰδεῶδες, γιὰ τὸ ὅποῖον μιλήσαμε καὶ πιὸ πάνω, δὲν φανερώνεται ὡς διανοητικὸ κατασκευάσμα ἀλλ' ὡς συνέπεια ζωῆς. «Τὰ ἰδεῶδη -γράφει ὁ Τσιριντάνης- δὲν ξεπροβάλλουν μόνον τους, εἶναι συνέπεια, καταστάλαγμα μιᾶς γενικώτερης καθολικῆς θέσεως ποὺ ἔχομε πάρεϊ ἀπέναντι στὰ μεγάλα προβλήματα τοῦ κόσμου, εἶναι ἡ ἀπόρροια τῆς γενικώτερης θεωρήσεως τοῦ παντὸς μέσα μας. Τέρμα του τὸ ἰδεῶδες ἔχει τὸ αἰώνιο, ὄχι τὸ φθαρτό, τὸ Σύμπαν, ὄχι τὸ ἐπὶ μέρους». Καὶ συμπληρώνει: *Τὸ ἰδεῶδες λοιπὸν ποὺ ἔχομε τάξει στὴ ζωὴ μας εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῆς κοσμοθεωρίας μας, ποὺ εἶναι πάλι ῥωμαιοποιημένη ἔκφρασι τοῦ ἀνθρώπου...*

Ὁ Δημήτρης Νικορέτζος στὸ βιβλίο του «Ἐν τῇ Ρύμη Τοῦ Λόγου» (σελ. 175) γράφει ὅτι «ἡ ποίηση προφητεύει τὸ ἐπέκεινα μὲ ὄραση διαχρονικὴ. Διεσθύνει στὸ παρελθὸν καὶ ὀραματίζεται τὸ μέλλον. Ἀκούει τοὺς ἀπόηχους τῆς ἱστορίας καὶ τῆς ἀρχαίας μνήμης. Εἶναι προορισμένη ἀπὸ τὴ φύση της νὰ προσεγγίζει τὸ ἀκραιχμιο τῆς ἀλήθειας. Γι' αὐτὸ εἶναι ἡ δυσκολότερη, ἡ καθολικότερη καὶ ἡ διαχρονικότερη ἀπ' ὅλες τὶς τέχνες. Τὸ δῶρημά της δὲν χαρίζεται μόνον, ἀλλὰ καὶ κατακτᾶται».

Ὡς διαρκὴ ἄσκηση ἐκλαμβάνει τὴν ποίηση ὁ Στέλιος Καραγιάννης⁽⁹⁾, σύγχρονος ποιητῆς καὶ δοκιμιογράφος, «πηγὴ κάθε χαρᾶς». Γι' αὐτὸ, ὑποστηρίζει ὁ Καραγιάννης, «κάθε ὀλόπλευρη καὶ ὀλοκληρωμένη ἔκφρασι τοῦ λυρικοῦ ἐγὼ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ ἕνα ἐσωτερικὸ χαμόγελο ἢ ἐπιφώνημα ποὺ ἐπισφραγίζει τὸ συναίσθημα τῆς ἰκανοποίησης γιὰ τὴν ἐκδήλωμένη ἰκανότητα ἢ τελειότητα καὶ τὴν σιγ-

μαία -φευ- εὐτυχία τοῦ ποιητῆ γιὰ ἀλάθητη εὐτυχία». Ὅμως τί εἶναι ἀλάθητη εὐτυχία; Ἡ αἰσθητικὴ πληρότητα ἢ ἡ πνευματικὴ ἄρση καὶ ἀνάταση;

Ἀντίθετα ὁ Τάκης Βαρβιτσιώτης, ὁ Θεσσαλονικὸς ποιητὴς καὶ ἀκαδημαϊκός, ὑποστηρίζει ὅτι «ἡ ποίηση γίνεται ὀλοένα καὶ πιὸ δύσκολη, ὄλο καὶ πιὸ ξένη πρὸς κάθε μορφὴ φιλολογίας καὶ πιὸ ἀνίκανη νὰ τέρψει τὸ εὐρύτερο κοινόν». Καὶ ὁ Σαράντος Ι. Καργάκος προσθέτει: «Καὶ φυσικὰ νὰ τὸ ἐμπνεύσει, νὰ τὸ συγκινήσει, νὰ τὸ παιδαγωγῆσει, μὲ τὴν εὐρεία τοῦ ὄρου σημασία, νὰ τὸ ἐμπυχώσει καὶ νὰ τὸ ψυχαγωγῆσει»⁽¹⁰⁾. Ὡς ἐξήγηση, ὁ Νικορέτζος δέχεται τὸ γεγονός ὅτι «ἡ γενικότερη ἰσοπέδωση τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν ἔχει μοιραία συμπαράουρει καὶ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ ποιητικοῦ λόγου»⁽¹¹⁾.

Ἡ Τραγωδία τοῦ Σήμερα

Τί λοιπὸν συμβαίνει μὲ τὴ σύγχρονη ποίηση καὶ τὴ λογοτεχνία γενικότερα; Μήπως ἐκεῖνο πού εἶχε ὑπογραμμίσει ὁ Γερμανὸς φιλόσοφος *Jaspers* στὸ ἔργο του «Ἡ πνευματικὴ κατάσταση τῆς ἐποχῆς μας», ὅπου μιλοῦσε γιὰ τὸν ξεπεσμό τῆς σύγχρονης (μεσοπολεμικῆς) τέχνης στὸ ἐπίπεδο ἑνὸς ἀπλοῦ σπὸρ⁽¹²⁾; Φαίνεται, ἡ ποίηση καὶ γενικότερα ἡ Τέχνη, γύρισε πίσω, κάπου ἕναν αἰῶνα, στὴν ἐποχὴ τοῦ μεσοπολέμου! Καὶ δυστυχῶς ὄχι σὰν ἀπλὸ σπὸρ ἀλλὰ ὡς κατεδαφιστικὴ δύναμη τῆς Ὀμορφιάς καὶ τῆς Ἀγιότητας.

Ἄς εἴμαστε εἰλικρινεῖς. Κι ἂς ποῦμε τὰ πράγματα μὲ τ' ὄνομά τους. Ἡ σύγχρονη ποίηση ἀπέβαλε τὸ Θεὸ ἀπὸ μέσα της. Δὲν τὸν δέχεται ὡς πηγὴ τοῦ πνεύματος. Ἀπέβαλε τὴν πνευματικὴ κοσμοθεωρία κι ἐγκλωπώθηκε τὴν ὑλοκρατικὴ κοσμοθεωρία. Ὅμως «ὑλοκρατία καὶ πνευματικὴ ζωὴ δὲν μποροῦν νὰ συνυπάρξουν», ὅπως εἶχε ἀπὸ τότε διακηρύξει ὁ Τσιντανάνη⁽¹³⁾.

Εἶναι ἀνάγκη λοιπὸν νὰ ὑπογραμμίσουμε ἀκόμη περισσότερο τὴ θέση τοῦ Τσι-

ριντάνη, γιὰ νὰ κατανοήσουμε τὴν τραγωδίαν τῆς λογοτεχνίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ μας: «Τὸ θεῖο στὸν ἄνθρωπο εἶναι τὸ μυστικὸ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς πνευματικῆς ζωῆς». Ὅταν παραβλέπουμε αὐτὴ τὴ βασικὴ ἀρχὴ τότε ἐπέρχεται ἡ τραγωδία καὶ τὸ χάος. Αὐτὴ ὑπῆρξε καὶ ἡ τραγωδία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως ὑποστηρίζει ὁ *Jacques Maritain*: «Κατὰ τὸ μέτρο πού ὁ εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς ἔπαψε νὰ ἔχει κέντρο τὸ Θεὸ, ἔχασε καὶ τὴν ἀνθρωπιστικὴν οὐσίαν: Νὰ τί ἀποτελεῖ τὴν τραγωδίαν τοῦ καιροῦ μας!».

Καὶ τὸ ἀμείλικτο συμπέρασμα τοῦ Τσιντανάνη: «Ὅσο στὴν Ἑλλάδα ἡ διανοητικὴ μας κίνησις κέντρο καὶ βάσις ἔχει τὴν ἄρνησι, τὴν ἀπόρριψιν τῆς χριστιανικῆς θεωρήσεως τοῦ Κόσμου, μὲ ἄλλους λόγους βασίζεται -εἴτε ὠμολογημένα εἴτε ἀνομολόγητα- σὲ κοσμοθεωρία ἀρνητικὴ τοῦ πνεύματος, ματεριαλιστικὴ στὴν οὐσίαν, δὲν θὰ ἔχωμε, δὲν θὰ μποροῦμε νὰ ἔχωμε, πνευματικὴ ζωὴ στὴν Ἑλλάδα. Τοῦ κάκου θὰ ιδρύωμε Πανεπιστήμια καὶ Ἀκαδημίες»⁽¹⁴⁾. Τὰ ἴδια, κατὰ τὴ γνώμη μας, ἀποτελέσματα ἔχουμε καὶ μὲ τὴν ὑπαρξικὴ κίβδηλη πνευματικὴ ζωὴ ἢ παραχαραγμένης θρησκευτικότητας. Στὴ δευτέρῃ περιπτώσει οἱ συνέπειες εἶναι τραγικές! Κυρίως γιὰ τὴν ποίηση καὶ τὸν πνευματικὸν πολιτισμὸν μας. Μάλιστα στὴν ἀκραία μορφὴ τῆς ἡψεύτικης «θρησκευτικότητας» τοῦ ὑπολογισμοῦ καὶ τῆς ὠφελιμοθηρίας μετασηματίζεται σὲ «ἐμπορικὴ», ὅπως τὴν εἶχε πεῖ ὁ Σωκράτης⁽¹⁵⁾.

«Εἶναι ντροπὴ, -ὑπογραμμίζει ὁ Τσιντανάνη- μὰ εἶναι ἀλήθεια, πὼς ἀκόμα καὶ τώρα βλέπεις, κάτω ἀπὸ τὸ χριστιανικὸν περίβλημα μιὰ τέτοια στενόμυαλη, κουτοπόνηρη ἀντίληψιν πού -τί φορικὴ!- κάτω στὰ πόδια τοῦ Γολγοθᾶ κάνει τὴν Πίστιν κερδοσκοπία, ὄχι γιὰ νὰ γίνῃ, μὰ γιὰ ν' ἀποφευχθῇ ἡ θυσία, πού ἐπισφραγίζει τὴν πίστιν»⁽¹⁶⁾. Πιὸ ἔντονη, αὐτὴ ἡ ντροπὴ, ἐμφανίζεται σήμερον στή... «Χριστιανόμορ-

φη» λογοτεχνία, πού έχει υποδουλωθεί στην έμπορικότητα βαφτίζοντάς την ώφελιμισμό⁽¹⁷⁾...

Όμορφιά και Αγιότητα

Σάν τι νά ύπονοούσε ό Ντοστογιέφσκι όταν έλεγε ότι ή Μεγάλη Όμορφιά θά σώσει τόν κόσμο; Και ό *T. S. Eliot* ότι «ή Μοίρα καρτερεί μέσ στό χέρι του Θεού»⁽¹⁸⁾; Και ότι «οί Άγιοι δέν γίνονται κατά σύμπτωση»⁽¹⁹⁾; Όχι βέβαια ότι τό Ώραίο, ή Τέχνη, θά λυτρώσει τόν άνθρωπο και την ανθρωπότητα από τις ύποχθόνιες δυνάμεις και τό μίσος, άλλ' ότι ή Όμορφιά πρέπει νά εΐναι συνυφασμένη με την Αγιότητα γιά ν' άποτελεί άξία πολιτιστική και ως τέτοια νά έπενεργεί στην άναμόρφωση του ανθρώπου και της κοινωνίας⁽²⁰⁾. Εΐναι αυτό πού έχει πει ό Τσιριντάνης, ότι τό Ώραίο, ή όμορφιά, ή Τέχνη, εΐναι άξίες πολιτιστικές πού όμως έπονται του Άγίου⁽²¹⁾.

Ό Ε. Π. Παπανούτσος στην «Αίσθητική» του όρίζει την όμορφιά ως άξία: «Η όμορφιά δέν εΐναι ιδιότητα, αλλά άξία» ένω «ή άσχήμα εΐναι μάλλον μιá νόθη όμορφιά... ή όμορφιά ξεπεσμένη ύπάρχει μέσα στην ούσία της ένα είδος άπάτης, πού δέν έχομε τό μέσον ούτε νά τη συγχωρήσομε ως πλάνη ούτε νά την έπιτιμήσομε ως λάθος, πράγμα πού έξηγει γιατί ή άσχήμα εΐναι καθαρά άνυπόφορη».

Τό Άγιο λοιπόν εΐναι πού καταξιώνει τό Ώραίο και κάνει τη Λογοτεχνία και την Τέχνη γενικότερα άξία πολιτιστική. Κι όπως λέει ό Ρίλκε, κάνει τό ποίημα πνοή ζωσα: «*Αναπνοή, ώ ποίημα άόρατο! / Άνταλλαγή καθάρια, πού ποτε δέν παύει ανάμεσα / στό εΐναι μας και τις άπέραντες έκτάσεις / ..... / Ήσουν γιά μένα / ό λειός φλοιός, ή καμπύλη και των λόγων μου τό φύλλαμα*».

Όμως, ως θυμηθοΐμε τόν Έλύτη. «Ό άληθινός ποιητής κάνει όρατό τό άόρατο, αισθητό τό νοούμενο, πραγματικό τό μη

πραγματικό. Στη θέση μιās φτωχής σειράς από λέξεις βάζει μιάν άλλη, κατάλληλη όχι πιά γιά νά θυμίζει γνωστά, μα νά έμπνεύσει άγνωστα όράματα», γράφει στα «Άνοιχτά Χαρτιά» (σελ. 176).

Άν ή ποίηση εΐναι μιá διάσταση του *έπέκεινα*, όπως την όρισε ό Πλωτίνος, και «οί ποιητές έχου την ευθύνη των ψυχών», σύμφωνα με τόν Β. Ούγκώ, τότε τό Άγιο παΐζει πρωτεύοντα ρόλο στην καταξίωση του Ώραίου και της Λογοτεχνίας. Εΐναι ό Ήλιος πού κάνει έμφωτη την ποίηση, πού δίχως αυτήν, «τό φώς της ζωής θά ήταν ένα κρύο ύδραργυρικό φώς, χωρίς τίποτα τό χαρίεν, τίποτα τό θαυμαστό»⁽²²⁾. Κάτω άπ' αυτό τό πρίσμα πρέπει νά διαβάσομε και τόν λόγο του Όμήρου ότι *οί ποιητές πρέπει νά τιμώνται και νά εΐναι σεβαστοί άπ' όλους τους ανθρώπους της γής, γιατί ή Μοΐσα, πού τους έμαθε νά τραγουδούν, αγαπάει τό γένος των ποιητών*⁽²³⁾.

Όμως «γιά τόν άνθρωπο πού όλα στη ζωή τά άποτιμά με τό μέτρο της πρακτικής χρησιμότητας, τό ώραίο του Αίσθητικού εΐναι μιá άνώφελη πολυτέλεια. Εκείνος ώραίο όνομάζει τό άκμαίο και τό ώριμο ή τό χρήσιμο»⁽²⁴⁾. Κι έπομένως του εΐναι άδιάφορα τά όσα λέει ό Όμηρος σχετικά με τό σεβασμό στους ποιητές. Μόνο όσοι έχου άποκτήσει «έμπειρία» από την παρουσία του Θεού, όπως οι μεγάλοι «μύστες», αισθάνονται μέσα στα βάθη της ψυχής τους άμεσα την παρουσία του, και πώς τους εΐναι άδύνατον «νά τό έκφράσουν με λόγια».

Ή Φωνή της Αιωνιότητας

Μήπως λοιπόν ή φράση πού βάζει ό *T. S. Eliot* στό στόμα του χορού ότι «ή μοίρα καρτερεί μέσ στό χέρι του Θεού» μάς οδηγεί στό ζωντανό Χριστιανισμό, στη γνήσια έφαρμογή του, πού «εΐναι κατ' άνάγκη καθοδηγητικός»⁽²⁵⁾; Γιατί, όπως λέει ό Τσιριντάνης, «Χριστιανισμός δέν εΐναι μόνο διδασκαλία, δογματική ή ήθική! Χρι-

στιανισμός είναι ζωή και ζωή ανθρώπων, ανθρώπων που έζησαν στη γη τούτη, ανθρώπων που ζούν αυτή τη στιγμή, ανθρώπων που θάρθουν στη ζωή αύριο, μεθαύριο»⁽²⁶⁾.

Το «ιδεώδες», όπως καθορίζεται από τον Τσιριντάνη μάς φέρνει στο νου τη *Φύση και Ίδέες*, για την όποια έχει μιλήσει ο Διονύσιος Σολωμός, ο Γενάρχης του νεοελληνικού χριστιανικού ποιητικού λόγου, στους στοχασμούς των Έλευθερων Πολιορκημένων (το Ποίημα Χρέους, όπως το έχει πει). Η φύση λοιπόν της Ίδέας, που θα ένσαρκώσει ο ποιητικός λόγος, είναι η Πατρίδα και η Πίστη, «αλλά εις τρόπον ώστε να μη το καταλάβουν ειμή οι νέες οι γυμνασμένοι και θαθείς». Βασική φροντίδα του Σολωμού είναι ν' απαλλάξει το ποίημα (και συνακόλουθα την ποίηση) από τον ξώπετσο έντυπωσιασμό, τον διδακτισμό και τον ώφελμισμό. Γι' αυτό και υπογραμμίζει ότι «όλο το ποίημα ως εκφράζει το Νόημα, ως αν ένας αυτούπαρχτος κόσμος, μαθηματικά βαθμολογημένος, πλούσιος και θαθύς». Και συνεχίζει για τον επιδερμικό έντυπωσιασμό: «Μέσα εις αυτό το δρόμο συγχωρείται, να προξενήση τινάς, με διάφορα ακόλουθα έφευρήματα, τις πλέον μεγάλες και φοβερές έντυπώσεις. Αυτό -έξηγει ο Σολωμός- δεν έγινε ποτέ άρκετά καλά. Όσοι έδοκίμασαν να το κάμουν (ως ο Εύριπίδης, και μ' αυτόν οι περισσότεροι των νεωτέρων, οι όποιοι είναι παιδιά του), έμειναν έξω από την Ίδέα, και όποιος έχει νου δεν το ύποφέρει».

Στη συνέχεια θα ξεκαθαρίσει ο Έθνικός μας ποιητής «τη Φύση της Ίδέας» μιλώντας μας για την ουσία του ποιητικού λόγου: «Το Ποίημα ως έχη άσώματα ψυχή, ή όποια άπορρέει από τον Θεό (...) τέλος έπιστρέφει εις τον Θεό». Ός τελικό σκοπό στο *Ποίημα του Χρέους* βάζει το «να φανερωθή άπειραχτη και άγία ή διανοητική και ήθικη Παράδεισος». Η όποια κόλαση του παρόντος βίου δεν μπορεί, δεν έχει τη

δύναμη ν' άλλοιώση την πραγματική εικόνα της Παράδεισος. Γράφει:

*Η κόλαση πάντ' άγρυπνη σου στήθηκε
τριγύρω
άλλά δεν έχει δύναμη πάρεξ μακρονά και
πέρα
μακρονά από την Παράδεισο, και συ σ'
έσε' χεις μέρος.*

Η γήινη Παράδεισος δεν είναι παρά ένα κακογράφημα της πραγματικής. Στη «Φαρμακωμένη» έχει πει: «άδεια κι άφωνη και μαύρη / Η Παράδεισο της γής».

Το έλλειμα πνευματικής ζωής.

Μήπως, λοιπόν, τα σημερινά άδιέξοδα στην ποίηση, και γενικά στη λογοτεχνία, τα έφερε το μεγάλο έλλειμμα πνευματικής ζωής; Γιατί μόνη ή «στρατηγική της ύπομονετικής άσκησης»⁽²⁷⁾ δεν μπορεί να οδηγήσει στην τελειότητα του λυρικού έγώ. Κι όπως διαπιστώνει ο Σαράντος Ι. Καργάκος: *Η ποίηση -έχασε σε πολύ μεγάλο ποσοστό τη σημαντικότητά της, και με την έννοια της σπουδαιότητας και με την έννοια του «σημαίνει κάτι»*. Γι' αυτό και δικαίως άναρωτιέται: «Τι μπορεί να σημαίνει ένα σύνολο λέξεων που τοποθετούνται άλλοτε σαν στρατιωτάκια στη γραμμή, άλλοτε ξαμολιούνται στο χαρτί σαν διαδηλωτές σε πολιτική συγκέντρωση, άλλοτε συνωστίζονται σαν τους άνθρωπους στην «ούρά» του λεωφορείου κι άλλοτε μένουν όρφανές (άκόμη κι από νόημα) σαν κάποια διασωθέντα πεύκα της Άττικής μετά τον *έμπρησμό*»⁽²⁸⁾.

Είν' άξιοπρόσεκτα τα όσα επισημαίνει ο Δημήτρης Νικορέτζος: «Η ποίηση ένσαρκώνεται από την ιδέα. Δεν είναι ή άνευρη και ψυχρη στιχοποιία των μη προικισμένων παραχαρακτών της, αλλά των άυθεντικών ύπηρετών της. Προύποθέτει έσωτερική άσκηση και έξαγοράζεται με άκριβό τίμημα. Είναι κατάκτηση πυρίκανστη. Με την έννοια αυτή έπιμαρτυρείται ο λόγος γιατί ή άληθινή ποίηση είναι άδελ-

φή τῆς μοναξιᾶς⁽²⁹⁾, πού εἶναι τροφός κάθε πνευματικῆς πραγμάτωσης, πού ἐνδοσκοπεῖ καί ἀκτινογραφεῖ ἐκεῖνο πού ὑπολαμβάνει, τὸ πέρα ἀπὸ τὰ ἐπιφαινόμενα καί πού ὁ «πολίτης τῆς ἀγορᾶς» δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ τὸ παρατηρήσει οὔτε νὰ τὸ διασθανθεῖ. Στὴ μοναξιὰ αἰσθητοποιεῖται τὸ περιεχόμενο τῆς ποίησης (...). Ἡ ποίηση εἶναι ἡ ὑψηλότερη ἀπ' ὅλες τὶς τέχνες. Εἶναι μουσική, στοχασμός, καί πάθος. Εἶναι τὸ οἰκοδόμημα τοῦ ἀσκητῆ, πού θὰ στεγάσει τὰ ἐρωτήματα καί τὶς μεταφυσικῆς ἀγωνίες του»⁽³⁰⁾.

Ἡ Χριστιανικὴ Λογοτεχνία.

Ἄν πραγματικὰ ἡ ποίηση εἶναι ἡ ὑψηλότερη ἀπ' ὅλες τὶς τέχνες, ἡ Χριστιανικὴ ποίηση (καί λογοτεχνία) ἔχει μεγαλύτερο βάρος στοὺς ὤμους τῆς. Ὁ Τσιριντάνης ὑποστηρίζει ὅτι «ἓνα σονέττο πρέπει νὰ ἔχει τὸν παλμὸ τῆς πνευματικῆς ζωῆς, ἂν θγαίνει ἀπὸ πνευματικὸ ἄνθρωπο». Καί διευκρινίζει, ὅτι «δὲν πρέπει νὰ νομισθῆ, πὼς κάθε ἐκδήλωσις πνευματικῆς ζωῆς πρέπει νὰ ἔχη θρησκευτικὴ ζωὴ, νὰ ἔχη θρησκευτικὴ μορφή, πὼς, νὰ ποῦμε, κάθε ποίημα πνευματικὸ πρέπει, σώνει καὶ καλά, νὰ εἶναι γραμμένο πάνω σὲ θρησκευτικὸ θέμα». Ἀντίθετα, «κάθε καλλιτεχνικὴ δημιουργία ἐμπνευσμένη ἀπὸ ἀνώτερη πνευματικὴ ζωὴ πού χαρίζει ὁ σωστὸς Χριστιανισμός, εἶναι Χριστιανικὴ καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ἔχει εἰδικὰ θρησκευτικὸ θέμα»⁽³¹⁾.

Αὐτὸ τὸ βασικὸ καὶ οὐσιαστικὸ στοιχεῖο δὲν τὸ πρόσεξε ἡ σύγχρονη «Ἑλληνορθόδοξη» ποίηση καὶ πεζογραφία, ὅπως αὐτάρεσκα βαφτίστηκε ἀπ' τὸ θρησκευτικὸ φανατισμό, πού κυριάρχησε στὴ 10ετία τοῦ 1970. Ἔτσι εἶχαμε ποσοτικὴ «ἀνθιση»(!) τῆς θρησκευτικῆς λογοτεχνίας στὸν τόπο μας, χωρὶς τὴν ἀπαραίτητη ποιητικὴ ἀνοδό τῆς. Οἱ «θρησκευτικοὶ» δὲν θέλησαν νὰ κλειστοῦν στὸ ταμεῖο τους, νὰ μονάσουν ἐσωτερικὰ μὲ ἀνύσταχτη καὶ

ἄπαχη συνείδηση γιὰ νὰ μπορέσουν, νὰ καταστήσουν τὴ Λογοτεχνία πολιτιστικὴ ἀξία ὑπολογίσιμη, ὅπως τὴν θέλει ὁ ἀνόθευτος χριστιανικὸς πολιτισμός. «Ἐτοῦτη ἢ μόνωση, ὑποστηρίζει ὁ Κώστας Ε. Τσιρόπουλος, -ὄσο πλήρης καὶ συνειδητῆ, τόσο πιὸ ἰσχυρή,- συνιστᾷ τὸ ὀρμητήριο γιὰ τὴ συνομιλία τῶν ἀνθρώπων, τοῦ Ἐγὼ μὲ τὸ Ἐσύ...»⁽³²⁾.

Γιὰ τὸν Τσιριντάνη «ἓνα ἔργο τέχνης ἐλαττωματικὸ ἀπὸ αἰσθητικὴ ἀποψι, δὲν σώζεται, σὰν καλλιτέχνημα ἐννοεῖται, μόνο μὲ τὸ νὰ εἶναι σκόπιμο, ὠφέλιμο». Καί πολὺ περισσότερο δὲν σώζεται ἀπὸ τὶς «καλῆς προθέσεις» τοῦ δημιουργοῦ του. Ἄλλωστε ὁ δρόμος γιὰ τὴν Κόλαση εἶναι στρωμένος μὲ καλῆς προθέσεις.

«Τὸ ποίημα ἐλάχιστα κρίνεται ἀπὸ τὶς προθέσεις του, ὑπογραμμίζει ὁ Δημήτρης Νικορέτζος, καὶ ἄς εἶναι οἱ καλύτερες. Κρίνεται ἐκ τοῦ ἀποτελέσματος (*a posteriori*). Καί συνεχίζει ἐπικαλούμενος τὸν λόγο τοῦ Πλάτωνα: «Πολλοὶ εἶναι οἱ ποιητῆς ἀλλὰ «πολλῶν ὄντων ποιητῶν, ἓνα, τὸν κράτιστον, ἐξαιρέτως ποιητὴν καλοῦμεν» (Πλάτων).

Τὸν ὠφελμισμὸ τὸν ἀφήνει ἐκτὸς ὁ θεϊκὸς λόγος, ὅπως τὸν συναντᾶμε στὴ Γένεση⁽³³⁾. Αὐτὸ θὰ πρέπει νὰ προσεχθεῖ ἰδιαίτερα ἀπὸ τοὺς καλλιεργοῦντες τὸν ἀμπελώνα τῆς λεγόμενης Χριστιανικῆς λογοτεχνίας. Ἡ σύγχρονη ἀντίληψη γιὰ τὴν ποίηση (καὶ συνακόλουθα τὴ λογοτεχνία) δέχεται ὅτι: «κάθε ἀτελὲς ποίημα κρίνεται στὸ κατώφλι τῆς συνείδησης τοῦ δημιουργοῦ του ὡς ἔκφραση μιᾶς ἀνεπαρκῶς ἐπιτευγμένης ἐπίδοσης, ὡς ἔργο περιορισμένης μαεστρίας καὶ ἀξιολογεῖται τελικὰ μὲ ἓνα συναίσθημα δυσαρέσκειας καὶ ἐσωτερικοῦ ἀνικανοποίητου - χαρακτηριστικῶν σταθερῶν ὄλων τῶν ποιητικῶν μετριότητων»⁽³⁴⁾.

Ἡ ἐντιμὴ αὐτοκριτικὴ τοῦ δημιουργοῦ γιὰ τὸ ἔργο του γίνεται μόνο ὅταν ὁ ἴδιος διαθέτει πνευματικὴ ἀριότητα καὶ ὄχι

ἀπλῶς «ἐξυπνάδα» ἢ φαρισαϊκὴ νοοτροπία μ' ἐκνευριστικὴς ταπεινολογίης ἢ στάση ὑπεροπτικῆ ἐλαυνομένη ἀπὸ τὸν Ἐγωϊσμό τῆς Ἀγιότητος. Εἶναι χαρακτηριστικοὶ κάποιοι στίχοι τοῦ Νίκου Β. Καμβύση, ὅπου ἐνυπάρχει ἡ πλεον ἐντιμῆ αὐτοκριτικῆ (ἴσως καὶ «κρίση» εἰλικρίνειας): *«Πολλὲς φορὲς ἐν ἀπελπισίᾳ σκέφτηκα / νὰ κάψω ὅλα μου τὰ ποιήματα, / ὅσα ἔγραψα πενήντα ὀλόκληρα χρόνια, / γιὰτὶ ὁ ἴδιος ἀπουσίαζα ὅταν γραφόntonουσαν / καὶ κάποιος Φαρισαῖος / ὑπόγραψε ἀντὶ ἐμοῦ / πλαστογραφώντας τὴν ὑπογραφή μου / καὶ τὴν παρουσία μου...»*. Ὁ πνευματικὸς ἡρωϊσμός δὲν εἶν' εὐκόλος. Χρειαζέται πάν' ἀπ' ὅλα ἐμμονὴ στὴν πνευματικὴ ζωὴ! Ὅσο τοῦτο εἶναι μπροστέ!

Πολλοὶ ἐπιχειρήσανε ν' αὐτοπροσδιοριστοῦν ὡς «χριστιανοὶ ποιητὲς» ἢ ἐπιδιώξανε νὰ τοὺς χαρακτηρίσουν οἱ ἄλλοι. Πρόκειται -κατὰ τὴ γνώμη μας- γιὰ «πάθος», ἀπὸ κείνα πού ἐξουσιάζουν τοὺς «θρησκευομένους» μὲ ἀσταθὴ συνείδηση. Ὁ Ἑλιοτ λέει ὅτι: *«Ὁ σταθερὸς ἐξουσιάζει φουντώνοντας τὰ πάθη τῶν ἄλλων, / καὶ ἀφανίζεται μόνος ὁ ἀδύνατος ἀπ' τὰ ἴδια του τὰ πάθη»*⁽³⁵⁾.

Ὁ R. M. Rilke, στὴν τετάρτη ἐλεγεία του, ὑπογραμμίζει ὅτι: «Ἡ ἀνθιση καὶ ὁ μαρασμός δὲν εἶναι / μὲς στὴ συνείδησή μας εὐδιάκριτα. Ἀκόμη καὶ λέοντες ὑπάρχουν, / πού ὅσο διατηροῦν τὴ ρώμη τους, ἀγνοοῦν ἀδυναμία τί σημαίνει». Αὐτοὶ οἱ λέοντες εἶναι πού καταδυναστεύουν τοὺς πνευματικοὺς δημιουργοὺς καὶ εἰδικότερα τοὺς ποιητὲς.

Γιὰ νὰ εἶμαστε δίκαιοι, πρέπει νὰ ὑπογραμμίσουμε, μὲ ὅλη τὴ δύναμη τῆς ψυχῆς μας, ὅτι ἡ ἄ ξ ι α , ἡ πραγματικὰ χριστιανικὴ (ὄχι θρησκευτικὴ) νεοελληνικὴ λογοτεχνία, μετὰ τὸ δεῦτερο παγκόσμιο πόλεμο, παρουσίασε σημαντικότερους καρποὺς καὶ ἐγίνε οὐσιαστικὸς παράγοντας τοῦ χριστιανικοῦ πολιτισμοῦ στὸν τόπο μας. Ἐχομε πραγματικὴ ἀνθιση τοῦ χριστιανικοῦ

ποιητικοῦ λόγου (καὶ τῆς πεζογραφίας), πού τὴν πραγματοποιήσαν μὲ πολὺ μόχθο (καὶ λειδωρίες ἀπὸ τὴν «κοσμικὴ» κριτικὴ) ποιητικὰ ἀναστήματα ὑπολογίσιμα. Θέλουμε νὰ πιστεύουμε πὼς αὐτὴ ἡ πορεία θὰ συνεχιστεῖ καὶ στὸ μέλλον, ἂν βέβαια δὲν διακοπεῖ ἀπὸ τὸν λοξόθωρο θρησκευτισμό, τὴν ἄνευρη πνευματικὴτητα καὶ τὸν ὠφελιμισμὸ.

Ὅπως προαναφέρθηκε, γιὰ τὸν Τσιριτάνη ἡ ποιητικὴ ἀριότητα εἶναι τὸ σημαντικό καὶ ὄχι ἡ θεματογραφία, μὲ τὴν προϋπόθεση ὅτι ἡ Ὁμορφία καὶ ἡ Ἀγιότητα συνυπάρχουν ὡς βασικὰ συστατικὰ στοιχεῖα τοῦ ποιητικοῦ λόγου. Κι ὅμως, στίς μέρες μας, εἶδαμε καὶ τοῦτο: Νὰ μεταβάλλεται ἡ ποίηση σὲ θεραπαινίδα τῆς θρησκευτικότητος (τῆς θεματογραφίας). Κάποιοι εἶπανε τούτῃ τὴ θεραπαινίδα «προσευχόμενη ποίηση». Ὅρος πού φαίνεται κερδίζει ἔδαφος στοὺς «θρησκευτικούς» ποιητὲς. Ὅμως, ὅπως εἶναι γνωστό, οἱ ποιητὲς δὲν ἔχουν θέση στὴν πολιτεία τοῦ Πλάτωνα. Μόνον ὁ Λούθηρος δέχεται τὴν ποίηση, ὅταν αὐτὴ εἶναι προσευχομένη. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ προτεσταντικὴ λατρεία βασίζεται στοὺς ὕμνους, ὄχι τῆς ἀρχαίας ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῆς προσευχομένης ποίησης. Κατὰ συνέπεια ὁ ὅρος «προσευχόμενη ποίηση» δὲν ἔχει θέση στὰ «Ἑλληνορθόδοξα Γράμματα», ὅπως ἤθελε τὴ Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ λογοτεχνία ὁ ποιητὴς Νίκος Β. Τυπάλδος. Εἶναι ξενόφερτος καὶ προτεσταντίζει.

Ἐπίμετρο

Καιρὸς λοιπὸν νὰ ξεκαθαρίσουμε ὅλα τοῦτα:

«Νὰ καταπολεμηθῇ κάθε τάσις νὰ ταυτισθῇ ὁ Χριστιανισμός (καὶ ἡ χριστιανικὴ λογοτεχνία) πρὸς τὴ σχολὴ τῆς ὠφελιμοκρατίας»⁽³⁶⁾.

Ν' ἀπαλλαγεῖ ἡ Λογοτεχνία ἀπὸ τὸν ἄγουρο θρησκευτικὸ συναισθηματισμὸ. Νὰ καλλιεργήσουν οἱ λογοτέχνες, κυρίως οἱ

χριστιανοί, τὸ ὅποιο ταλέντο τοὺς χάρισε ὁ Θεός, μὲ κόπο καὶ πόνο, μὲ αἶμα καὶ δάκρυ, μὲ τὴ συναίσθηση τῆς εὐθύνης τοῦ ἐργάτη τοῦ Χριστιανικοῦ Πολιτισμοῦ.

Ἄν δὲν τὸ μποροῦν ἄς σιωπήσουν. Ἡ σιωπὴ εἶναι ὑψιστὴ ἀρετὴ ἀπορρέουσα ἀπὸ τὴν αὐτογνωσία. Ὁ R. M. Rilke ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Θεός εἶναι «ἡ ἀπόλυτη Σιωπὴ, πού καλύπτει τὰ ὄρη καὶ τοὺς ἀστερισμούς». Γράφει στὸ *Βιβλίον τῶν Ὁρῶν*:

Ἄλλο δὲν εἶναι ὁ Θεός παρὰ ἡ Σιωπὴ.

Ὁ μεγάλος Σιωπηλὸς εἶναι ὁ Θεός.

Καλὸ εἶναι λοιπὸν νὰ σιωπήσουμε καὶ νὰ σπουδάσουμε τὴν Ὁμορφιὰ καὶ τὴν Ἀγιότητα ὡς συστατικὰ τῆς Λογοτεχνίας καὶ κάθε πνευματικῆς δημιουργίας. Τότε καὶ ἡ σύγχρονη Χριστιανικὴ Λογοτεχνία θὰ βρεῖ τὸ δρόμο της. «Ἔτσι θὰ ἔχουμε -ὅπως ἔγραφε ὁ Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης- τὴν καλλιτεχνικὴ δημιουργία, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ σὰν δημιουργία πού βγαίνει ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη προσωπικότητα τοῦ καλλιτέχνη, ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριὰ σὰ δημιουργία πού φέρνει τὸ «ῥαῖο» στὸ σύστημα τῶν πολιτιστικῶν ἀξιών»³⁷.

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Παραπομπές - Σημειώσεις:

1. Αποδήμησε στὶς 24 - 9 - 1977.
2. *Rainer Maria Rilke*, Βασ. Ι. Λαζανᾶ, αὐτοέκδοση, Ἀθήνα 1994, σελ. 97.
3. Ὁ Καθηγητὴς Ἀλέξανδρος Τσιριντάνης εἶναι γνωστός στοὺς παλαιότερους ἀναγνώστες τῶν *Ἀκτίνων* ὡς Π. Μελίτης, ἕνα ὄνομα πού κυριάρχησε γιὰ δεκαετίες στὸ χώρο τοῦ νεοελληνικοῦ χριστιανικοῦ στοχασμοῦ καὶ τῆς μαχόμενης χριστιανικῆς σκέψης καὶ βιοθεωρίας, ὄχι μόνο ἐντὸς τῶν τειχῶν ἀλλὰ καὶ πέρα ἀπὸ τὰ ἑλληνικὰ σύνορα, στὴν εὐρωπαϊκὴ διανόηση καὶ προβληματικὴ.
4. Βλ. Π. Μελίτης (Ἄ. Τσιριντάνης), «Πνευματικὴ ζωὴ καὶ κοσμοθεωρία», *Ἀκτίνες*, 1943, σ. 69.
5. Ε. Π. Παπανούτσου, «Αἰσθητικὴ», Ἴκαρος, Ἀθήνα 1976, σ. 99.

6. Βλ. Κ. Θ. Δημαρᾶ: «Δοκίμια γιὰ τὴν Ποίηση», Ἀθήνα 1949.
7. *Pensées sur l' esprit et style*, ἀριθ. 34 ἐπ.
8. Βλ. «Πνευματικὴ ζωὴ καὶ κοσμοθεωρία», ὁ. π.
9. Βλ. περιοδικὸ *Εὐθύνη*, Μάιος 2004, σ. 269.
10. Σ. Ι. Καργάκος «Ὁ Νεομορφισμὸς στὴ σύγχρονη ποίηση», περιοδικὸ *Εὐθύνη*, τ. 389 (Μάιος 2004) σ. 259.
11. Δημήτρης Νικορέτζου «Ἐν τῇ ρύμῃ τοῦ λόγου», ἐκδόσεις Μαυρίδης, Ἀθήνα 2004, σ. 154.
12. *Die geistige Situation der Zeit*, 3η ἐκδ. σ. 116.
13. «Πνευματικὴ ζωὴ καὶ κοσμοθεωρία», ὁ. π., σ. 19, 21.
14. «Πνευματικὴ ζωὴ καὶ κοσμοθεωρία», ὁ. π., σ. 23.
15. Βλ. Πλάτωνος Εὐθύφρων 14Ε.
16. Βλ. «Τὸ πρόσταγμα καὶ τὸ πρόβλημα», *Ἀκτίνες*, 1950, σ. 481 κ. ἐ.
17. Βλ. σχετικὰ Νίκου Θ. Ἀρβανίτη «Ἡ ἔμφυτη ποίηση» *Ἀκτίνες*, Ἰούνιος 2005, σ. 176.
18. *T. S. Eliot* «Φόνος στὴ Μητρόπολη», Ἐκδόσεις Δαμασκός, Ἀθήνα 1949, σ. 26.
19. Ὁ. π., σελ. 72.
20. Σύμφωνα μὲ μιὰ ἄλλη ἐκδοχὴ, τὴν Μεγάλῃ Ὁμορφιᾷ τὴν ταύτιζε μὲ τὸν Χριστό, τὴ χριστιανικὴ βιοθεωρία.
21. Βλ. «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη», *Ἀκτίνες* 1948, σ. 516.
22. Δ. Νικορέτζος, ὁ. π., σ. 217.
23. Ὁδύσσεια, βιβλίον 8ο.
24. «Αἰσθητικὴ» ὁ. π., σ. 15.
25. Π. Μελίτης (Ἀλέξ. Τσιριντάνης) «Καθοδηγητικὸς Χριστιανισμὸς», *Ἀκτίνες* τ. 1948, σ. 403.
26. Π. Μελίτης (Ἀλέξ. Τσιριντάνης) «Συγχρονισμὸς Χριστιανισμὸς», *Ἀκτίνες* τ. 1947, σ. 145.
27. Σ. Ι. Καργάκος, «Εὐθύνη», ὁ. π. 236.
28. Ὁ. π., σ. 259.
29. Εἶναι χαρακτηριστικὸ τὸ παράδειγμα τοῦ Κυρίου, πού πάντα πήγαινε νὰ προσευχηθῆ μόνος, «κατ' ἰδίαν», ὅπως ἀναφέρουν οἱ Εὐαγγελιστές.
30. Δ. Νικορέτζος, ὁ. π., σ. 174, 175.
31. Π. Μελίτης (Ἀλέξ. Τσιριντάνης), «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη», *Ἀκτίνες*, τ. 1948, σ. 516.
32. Κώστα Ε. Τσιρόπουλος «Ἡ μόνωση ὡς συνομιλία», ἐκδ. «Εὐθύνη - Ἀναλόγιον» ἰστ', Ἀθήνα 2003, σ. 14.
33. Παλαιὰ Διαθήκη, Γένεσις.
34. Σ. Καραγιάννης, *Εὐθύνη*, Μάιος 2004, σ. 236.
35. *T. S. Eliot*, «Φόνος στὴ Μητρόπολη».
36. Βλ. «Χριστιανισμὸς καὶ πρόοδος», Π. Μελίτης, *Ἀκτίνες* 1948, σ. 305 καὶ 353.
37. «Χριστιανισμὸς καὶ Τέχνη», *Ἀκτίνες* 1948, σ. 516.

ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΚΑΚΟΠΟΙΗΣΗΣ ΕΝΟΣ ΑΙΩΝΟΒΙΟΥ ΚΑΙ ΙΕΡΟΥ ΘΕΣΜΟΥ

Τὸν τελευταῖο καιρὸ ἔχει ἀρχίσει καὶ στὴν πατρίδα μας, μὲ πρωτοβουλία ἐπώνυμων ἐκπροσώπων τῆς γνωστῆς πλέον «Κίνησης Ὀμοφυλοφίλων», νὰ γίνεται λόγος γιὰ νομιμοποίηση τῆς συμβίωσής τους μὲ τὴν θέσπιση «γαμικοῦ συμφώνου» μεταξὺ τους. Ὁ ἰδιότυπος αὐτὸς «γάμος» θὰ προβλέπει τὴν ἐξασφάλιση κληρονομικῶν δικαιωμάτων μεταξὺ τῶν κατ' ἐπίφαση «συζύγων» καὶ θὰ παρέχει ἀκόμη καὶ τὸ δικαίωμα υἰοθεσίας παιδιῶν.

Δυστυχῶς, αὐτὸς ὁ «θεσμός», νομικὰ καὶ κοινωνικὰ ἄγνωστος ἀπὸ τῆς προχριστιανικῆς ἀρχαιοελληνικῆς καὶ ρωμαϊκῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τῶν τελευταίων μεταπολεμικῶν χρόνων, ἔχει υἰοθετηθῆ πρόσφατα ἀπὸ μερικὲς εὐρωπαϊκὲς χώρες, ὅπως ἡ Ὀλλανδία, τὸ Βέλγιο καὶ ἡ Ἰσπανία. Εὐελπιστοῦμε ὅτι ὁ Ἕλληνας νομοθέτης δὲν θὰ σπεύσει, υἰοθετώντας ἐπίσημες ἢ ἀνεπίσημες εἰσηγήσεις, νὰ θεσμοθετήσει ἓνα τόσο ξένο καὶ κατάφωρα ἀντίθετο πρὸς τὶς ἐλληνικὲς παραδόσεις κοινωνικὸ ἢ μᾶλλον ἀντικοινωνικὸ «μόρφωμα», ποὺ κακοποιεῖ καὶ βεβηλώνει ἓνα θεμελιώδη γιὰ τὴν συντήρηση τῶν κοινωνικῶν αἰωνόβιο θεσμῶ, ὅπως εἶναι ὁ Γάμος.

Εἶναι ἱστορικὰ βεβαιωμένο ὅτι ὁ θεσμὸς τοῦ Γάμου, δηλαδὴ «ἡ νόμιμη ἔνωση ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς μὲ σκοπὸ τὴν δημιουργία οἰκογένειας» κυριαρχεῖ ἤδη:

– *Στὴν Ἀθήνα τῆς κλασσικῆς περιόδου*, ὅπου ἦταν ἐπίσημα ἀναγνωρισμένος, τελούμενος πανηγυρικὰ μὲ θρησκευτικὲς τελετές, ποὺ τοῦ προσέδιδαν σαφῶς καὶ «ἱερὸ χαρακτῆρα». Ἡ θεσμοθέτηση τοῦ Γάμου ἀπὸ τὴν Πολιτεία ἦταν ἀπόρροια τῆς ἐξαιρετι-

κῆς σημασίας ποὺ αὐτὴ προσέδιδε στὴν θεμελίωση τῆς οἰκογένειας, ἡ ὁποία ἀποτελοῦσε τὸ σαφὲς «διακριτικὸ» τῆς πολιτισμικῆς ὑπεροχῆς τῶν Ἀθηναίων Πολιτῶν ἐναντι τῶν Βαρβάρων.

– *Στὴν ἀρχαία Ρώμη*, ὅπου ὁ θεσμὸς τοῦ Νόμιμου Γάμου (*Justae Nuptiae*) ἀπαιτοῦσε τὴν συγκατάθεση τῶν ἐχόντων τὴν νόμιμη ἡλικία γάμου, τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογένειας, ποὺ ἦταν ὁ *Pater familiae*, καὶ τὴν μὴ ὑπαρξὴ πρότερου γάμου.

Ἐπῆρχαν δύο τρόποι σύναψης γάμου: Ὁ καλούμενος «*cum manu*», ποὺ ἔθετε τὴν γυναῖκα ὑπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ συζύγου ἢ, στὴν περίπτωση ποὺ αὐτὸς δὲν ἦταν «αὐτεξούσιος», ὑπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογένειας, καὶ ὁ γάμος «*sine manu*», ποὺ ἴσχυσε μετὰ τὴν ἐπικράτηση φιλελεύθερων ἰδεῶν κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνες τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας. Γι' αὐτὸν δὲν χρειαζόταν παρὰ μόνον ἡ συγκατάθεση τῶν μελλονύμφων, ἡ δὲ σύζυγος δὲν ὑπήγετο στὴν προσωπικὴ ἐξουσία τοῦ συζύγου καὶ δὲν γινόταν μέλος τῆς πατρικῆς του οἰκογένειας.

Στὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο συναντοῦμε καὶ τὴν «παλλακεία», δηλαδὴ τὴν ἐξώγαμη σχέση ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς, ἡ ὁποία ἐθεωρεῖτο μὲν θεμιτὴ, ἀλλὰ δὲν παρήγε ἐννομα ἀποτελέσματα. Ἡ παλλακεία κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τῆς αὐτοκρατορίας ἀναγνωρίστηκε ὡς «γάμος κατώτερης μορφῆς», ποὺ δημιουργοῦσε ἀφ' ἐνὸς ὑποχρέωση συζυγικῆς πίστης καὶ ἀφ' ἑτέρου παρείχε τὴν εὐχέρεια νομιμοποίησης τῶν ἐξώγαμων τέκνων.

– *Στὴν Βυζαντινὴ Νομοθεσία*, ὁ γνω-

στὸς περὶ γάμου ὀρισμὸς τοῦ Ρωμαίου, μὴ χριστιανοῦ νομοδιδασκάλου τοῦ 3ου μ.Χ. αἰῶνα, Μοδεστίνου μεταφέρθηκε αὐτολεξιῶς: «*Ἐνωσις ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς καὶ συγγλήρωσις τοῦ βίου παντὸς, θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία*».

Σ' αὐτὸν τὸν ὀρισμὸ, τοῦ ὁποίου τὸ κῦρος δὲν ἀμφισβητήθηκε ἀπὸ κανένα νομικὸ καθεστῶς, περιλαμβάνεται ἡ πεμπτουσία τοῦ θεσμοῦ τοῦ Γάμου, τὸν ὁποῖο χαρακτηρίζουν ὡς «*συστατικά*» στοιχεῖα:

α) *Τὸ φυσιολογικὸ* τῆς ἑνώσεως ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς συνεχόμενων εἰς γάμον, ἀποκλειομένης αὐτονόητα τῆς ὁμοφυλοφιλικῆς σχέσεως.

β) Ἡ ἐπιλογή *κοινῆς* πορείας σὲ ὅλες τὶς ἐκφάνσεις τῆς ζωῆς.

γ) Ἡ *ιερότητα* τοῦ θεσμοῦ, δηλαδή ἡ ἀναγνώρισή του ὡς ἀπαραβίαστου ἀπὸ τὸ «*φυσικὸ*» καὶ τὸ «*τεθειμένον*» Δίκαιο. Εἶναι ἄξιο ιδιαίτερης μνείας τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἱερότητα τοῦ Γάμου ὡς θεμελίου τῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς ἴσχυε καὶ προχριστιανικά, ἡ δὲ ἀνύψωσή του ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸ εἰς «*Μυστήριον μέγα εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν*» τὴν ὑπογραμμίζει -γιὰ τοὺς πιστοὺς, βέβαια- στὸν ὑπέρτατο βαθμό.

Ἐπομένως ὁ Γάμος, ἀκόμη καὶ γιὰ ὄσους δὲν ἀποδέχονται τὴν «*Μυστηριακὴν*» ἀξία του, θεσπιζόμενος ἀπὸ τὴν Πολιτεία ὡς ἔννομη σχέση καὶ προστατευόμενος ὡς θεμελιῶδες κύτταρο τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, ποὺ ὑπηρετεῖ κατὰ τὸν προσφορώτερο τρόπο καὶ τὸν βασικὸ φυσικὸ νόμο τῆς διαίωσις τοῦ εἶδους, ὄχι μόνον δὲν κατήργησε ἀλλὰ διατηρεῖ τὸν Μοδεστίνειο χαρακτήρα του ὡς «*Θείου τε καὶ ἀνθρωπίνου δικαίου κοινωνία*».

Καὶ τὸ ἐρώτημα ποῦ τίθεται εἶναι: "Ὅσοι ὀραματίζονται καί, ἀκόμη περισσότερο, ὅσοι εἰσηγοῦνται τὴν θεσμοθέτηση ἑνὸς «*γαμικοῦ συμφώνου*» μεταξὺ ὁμοφυλοφίλων συνειδητοποιοῦν πόσο κοινωνικά καὶ ἠθικά ἐπιζήμια εἶναι μιὰ τέτοια προσπάθεια, ἡ ὁποία ὄχι ἀπλῶς ἀνέχεται ἀλλὰ

ἐπιδιώκει τὴν νομιμοποίηση μιᾶς «*παρὰ φύσιν σχέσεως*» καὶ συγχρόνως τὴν κακοποίηση τοῦ θεμελιώδους καὶ ἱεροῦ θεσμοῦ τοῦ Γάμου;

Καὶ ἡ μὲν *ἀπλή ἀνοχή* τῆς ἠθικῆς διαβλητῆς συμβίωσης τῶν ὁμοφυλοφίλων, ὅπως ἄλλωστε καὶ τῆς ἐξώγαμης ἑτεροφυλοφιλικῆς συμβίωσης, ὡς ἄσκησις -κατ' οὐσίαν βέβαια ἀπαράδεκτη χρήσις- τῆς ἀτομικῆς ἐλευθερίας, «*καλύπτεται*» ἀπὸ τὶς διατάξεις περὶ Προστασίας Προσωπικῶν Δεδομένων. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει ὅτι θὰ πρέπει καὶ νὰ ἐπιβραβευθῆ μὲ κάποιου εἶδους *νομιμοποίηση*.

Ἡ προσπάθεια νομιμοποίησης κοινωνικά καὶ ἠθικά ἀπαράδεκτων καταστάσεων στὴν σύγχρονη ἐποχή, ποὺ χαρακτηρίζεται ὡς πολὺ «*ἀνεκτικὴ*», ἀκολουθεῖ τὴν γνωστὴ κοινωνιολογικὴ θεωρία τοῦ «*Ἐπαρκτοῦ Κοινωνικοῦ Φαινομένου*», ποὺ καὶ αὐτὴ εἶναι συνέπεια τῆς ξενόφερτης Ψυχολογίας τῆς Συμπεριφορᾶς (*Behaviorism*). Ὅμως αὐτὴ ἀσχολεῖται μὲ τὰ κοινωνικά φαινόμενα στατικά, ἢ μᾶλλον στατιστικά, καὶ ὄχι μὲ τὰ αἷτια ποὺ δημιουργοῦν μερικὲς παρακαμιακὲς καταστάσεις καὶ τὴν σωστὴν θεραπεία τους, μὲ συνέπεια πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ «*φαινόμενα*» νὰ τάλαιπωροῦν ὡς *προβλήματα* τὶς σύγχρονες κοινωνίες καὶ νὰ μὴ ἐπιτυγχάνεται σοβαρὴ καὶ μελετημένη ἀντιμετώπισή τους, κυρίως ὡς προσπάθεια πρόληψης ὀδυνηρῶν ἀποτελεσμάτων.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσουμε ὅτι, σύμφωνα μὲ τὶς προοδευτικὲς αὐτὲς ἀπόψεις, προχωρήσαμε στὴν ἀποποινικοποίηση τῆς μοιχείας καὶ τὴν προσθήκη στὶς νόμιμα παραδεκτὲς περιπτώσεις διακοπῆς τῆς κύησης καὶ τῆς «*διὰ λόγους κοινωνικοῦς*» ἐπιτρεπτῆς ἔκτρωσης. Οἱ εισηγητὲς αὐτῶν τῶν νομοθετικῶν «*προσαρμογῶν*» στὰ σημερινὰ κοινωνικά δεδομένα εἶχαν καὶ τὴν ἐλπίδα ὅτι, ἀφαιρώντας τὸν χαρακτήρα τῆς ποινικῆς ἀποδοκιμασίας ἀπὸ ὠρισμένες πράξεις, ἀνέκαθεν θεωρούμενες ὡς ἀδικήματα, θὰ συνέβαλαν καὶ στὴν μείωσή τους. Τὸ ἀποτέλεσμα, σύμφωνα μὲ ἐπίσημες στατιστικὲς,

είναι απογοητευτικό. Οί πολίτες, βέβαιοι ότι με τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις δεν διατρέχουν τόν κίνδυνο ποινικής δίωξης, γράφουν στα παλαιά τους υποδήματα τις... ξεπερασμένες από τόν σύγχρονο πολιτισμό μας ήθικες δεσμεύσεις, σύμφωνα με τις όποιες οί μὲν σύζυγοι ᾤφειλαν εἰς ἀλλήλους «ἀμοιβαία πίστη», οί δὲ γονεῖς θεωροῦσαν «εὐλογία Θεοῦ» τὰ παιδιά.

Ἐπὶ τὸ νέο νομικὸ καθεστῶς ἡ μοιχεία ἔχει καταντήσει σπὸρ, δυστυχῶς γιὰ πολλοὺς συζύγους καὶ τῶν δύο φύλων, γιὰ πολλὰς δὲ μέλλουσες μητέρες ἢ διακοπὴ μιᾶς «ἀνεπιθύμητης» κήσης εἶναι θέμα ρουτίνας, χωρὶς νὰ ὑπάρχει κὰν ἡ συναίσθησις τῆς διάπραξης ἐνὸς φόνου καὶ μάλιστα φόνου ἐνὸς ἀνυπεράσπιστου ἀνθρώπινου ὄντος, ὅπως δέχεται ἡ σύγχρονη ἐπιστήμη. Γιὰ τὶς ἀνύπαντρες ἐγκύους εἶναι βέβαια πρόβλημα μία ἀνεπιθύμητη κήσις, ἀποτέλεσμα τῆς σύγχρονης σεξουαλικῆς ἀπελευθέρωσης. Ὅμως ἡ ἀντιμετώπισή του ἀσφαλῶς καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἡ διάπραξις ἐνὸς ἐγκλήματος. Ἐξ ἄλλου ἀπὸ μία ἐγγαμὴ γυναῖκα ἢ ἀπόφασις γι' αὐτὴν τὴν «μικρὴ ἐπέμβασις» λαμβάνεται πολλὰς φορὰς χωρὶς νὰ ὑπάρχει σοβαρὴ αἰτία ἢ δικαιολογία, ὅπως εἶναι π.χ. ἡ συνήθως προβαλλομένη οἰκονομικὴ δυσπραγία, πού ὅμως σὲ πολλὰς περιπτώσεις δημιουργεῖται ἀπὸ τὴν σύγχρονη τεχνητὴ καὶ ἀλόγησι αὐξήσι τῶν ἀναγκῶν μας. Κι' ἔπειτα μένομε νὰ θρηνοῦμε γιὰ τὸ τεράστιο δημογραφικὸ πρόβλημα πού ἀντιμετωπίζει ἡ χώρα μας, ἐνῶ δὲν μᾶς ἀπασχολεῖ κὰν ὁ τόσο δυσανάλογος μὲ τὸν πληθυσμὸν μας ἐτήσιος ἀριθμὸς τῶν ἐκτρώσεων.

Ἔτσι σιγὰ - σιγὰ διαμορφώνεται ἡ εἰκόνα μιᾶς κοινωνίας, ὅπου «ὄλα ἐπιτρέπονται». Ὅποτε γιὰ τὴν νὰ μὴ ἀναμένεται ὅτι καὶ ἡ συμβίωσις τῶν ὁμοφυλοφίλων ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ ἀναγνωρισθῇ ὡς νόμιμη ἐγγαμὴ σχέση. Θὰ εἶναι ὅμως θετικὴ αὐτὴ ἡ ἐξέλιξις τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς ἢ μοναδικὸ στὴν Ἱστορίαν ἐγχείρημα, πού δικαιολογεῖ τὶς πιὸ ἀπαισιόδοξες σκέψεις μας γιὰ τὸν

πολιτισμὸν μας;

Μὲ τὶς παραπάνω σκέψεις κάθε λογικὸς ἄνθρωπος ἀντιλαμβάνεται ὅτι ἡ ἀποπειρα θεσμοθέτησις ἐνὸς «γαμικῶν συμφῶνων» μεταξὺ ὁμοφυλοφίλων ἀποτελεῖ νομικὰ μὲν σαφὴ κακοποίησις ἐνὸς αἰωνόδιου θεσμοῦ, κοινωνικὰ δὲ θρασεῖα πρόκλησις, πού συνίσταται στὴν ὠραιοποίησις μιᾶς μὴ φυσιολογικῆς κατάστασις, ἢ νομιμοποίησις τῆς ὁποίας θὰ δημιουργοῦσε πάρα πολλὰ προβλήματα, κυρίως ἂν ἐπέτρεπε καὶ τὴν υἰοθεσίαν παιδιῶν στὴν ἀλλοπρόσαλλη αὐτὴ «οἰκογένεια».

Ἄς φαντασθοῦμε τὸ δράμα ἐνὸς μικροῦ παιδιοῦ, πού θὰ ὑποχρεωθῇ νὰ περάσει τὴν τρυφερὴ παιδικὴν του ἡλικίαν χωρὶς τὴν ζεστασίαν μιᾶς φυσιολογικῆς οἰκογένειας, ὅπου κυριαρχοῦν ἡ *μητρικὴ ἀγάπη* καὶ ἡ *πατρικὴ προστασία*, συμβιώνοντας μὲ δύο ψυχροὺς, κατ' ἐπίφασιν γονεῖς, πού ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔχουν οὔτε τὴν φυσιολογικὴ διάθεσι οὔτε τὴν δυνατότητα νὰ ἀσχοληθοῦν μαζί του μὲ ὑπομονὴν στὰ πρῶτα παιδικὰ του σκιρτήματα μὲ τὰ πολλὰ «γιατί». Ὅταν μάλιστα οἱ ἔρευνες τῆς σύγχρονης Ψυχολογίας καταλήγουν στὸ συμπέρασμα ὅτι γιὰ τὴν ὁμαλὴ ἀνάπτυξιν ἐνὸς παιδιοῦ εἶναι ἀπαραίτητη ἡ παρουσία τόσο τοῦ πατέρα ὅσο καὶ τῆς μητέρας ὡς προτύπων στὴν ζωὴν του...

Καὶ ὅταν μεγαλώνοντας θὰ χρειασθῇ καθοδήγησις γιὰ τὸν κοινωνικὸν προσανατολισμὸν του, αὐτοὶ οἱ «περιστασιακοὶ γονεῖς» θὰ εἶναι σὲ θέσι καὶ κυρίως θὰ θελήσουν νὰ τὸ βοηθήσουν γιὰ νὰ κάνει τὴν σωστὴν ἐπιλογὴν; Καὶ τέλος ποῖα θὰ εἶναι ἡ ἀντίδρασις αὐτοῦ τοῦ νέου, ὅταν θὰ διαπιστώσει τὴν «παράξενιν συζυγίαν» τῶν θετῶν γονέων του; Θὰ τοὺς ἀπορρίψει, ὑπακούοντας στοὺς φυσικοὺς νόμους τῆς ἑτερότητας τῶν δύο φύλων, ἢ θὰ τοὺς μιμηθῇ;

Εἶναι ἐντελῶς διαφορετικὴ ἢ περιπτώσις τῶν θετῶν γονέων πού, μὴ μπορώντας νὰ ἀποκτήσουν δικὰ τους, υἰοθετοῦν παιδιὰ καὶ ἀναπληρῶνουν τοὺς φυσικοὺς γονεῖς πού αὐτὰ στερήθηκαν, προσφέροντάς

τους μία φυσιολογική οικογένεια. Θά χρειαζόταν έκτενης άναφορά στά σοβαρά προβλήματα πού θά άνέκυπταν άπό τήν δημιουργία «όμοφυλοφιλικού τύπου οικογενειών».

Τά παραπάνω εϋλογα και λογικά έρωτήματα, και όχι μόνο αυτά, θά πρέπει νά προβληματίσουν τόν Έλληνα Νομοθέτη, ώστε νά μη άποφασίσει, υίοθετώντας τις

όλοένα και πιό συχνές εισηγήσεις ώρισμένων προοδευτικῶν κύκλων, νά άναβαθμίσει σέ «έγγαμη σχέση» μία, άντίθετη πρὸς τις Έλληνοχριστιανικές Παραδόσεις μας και τις πολιτιστικές μας άξίες, βιολογική, νομική, κοινωνική και ήθική έκτροπή.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑΣ

Έπίτ. Δικηγόρος
Δρ. Ποιν. Έπιστημῶν

ΤΟ ΒΑΓΟΝΙ *

*Άδερφέ μου,
σέ θυμάμαι γλωσσίδι καμπάνας άναστάσιμης
νά σημαίνεις τῆς λευτεριάς τὸ τραγούδι.
Κι ύστερα νά σέ παίρνει τὸ τρένο
στά σκοπευτήρια τῆς Καισαριανῆς
στά γκέτο τῆς Βαρσοβίας
στά στρατόπεδα τοῦ Άουσβιτς.
Κι έμεῖς μάταια νά προσμένουμε τὸ γυρισμό σου.*

*Τὸ τρένο πάντα έφευγε γεμάτο
και πάντοτε γύριζε άδειο.*

*Άδειο άδερφέ μου, μόνο με τις μνημες
νά χαλκεύουν τῆ θέλησή μας.
Νά γίνονται μέσα μας πνιγμός και κραυγή και δάκρυα
με σφραγισμένες τις βρύσες τῶν ματιῶν μας.
Ός τῆ μέρα πού σέ πῆρε τὸ τρένο,
έκεῖνο τὸ τρένο με τις πύρινες ράγες.*

*Τώρα πᾶ μὴν κλαῖς, Στέφανε άδερφέ μου.
Κοίταξέ μας, γίναμε πενηντατρεῖς στοῦ ἴδιο βαγόνι!...
Σώματα πύρινα στοῦ Θεσβίτη τὸ ἄρμα.
Λαμπάδες καιόμενες και πάντοτε άτηκτες
στῶν άνθρώπων τῆ μνήμη τὴν άσβηστη.
- Ό νικῶν οὐ μὴ άδικηθῆ έκ τοῦ θανάτου...*

ΝΙΚΟΣ Θ. ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

* Τὸ βαγόνι, έργο τοῦ γλύπτη Βαγγέλη Μουστάκα, συμβολίζει τὰ τρένα πού τάϊζαν τὰ γερμανικά κρεματόρια. Τὸ ποίημα άφιερώνεται στὸν γλύπτη.

Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ ΚΑΙ Η ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΨΗ ΤΗΣ ΚΟΡΥΤΣΑΣ

(ἀνέκδοτα στοιχεία)

«Στις 17.45 τῆς 22. 11. 1940, τμήματα τοῦ ἀποσπάσματος τοῦ Συνταγματάρχου Μπεγέτη τῆς ΙΧ Μεραρχίας (τὸ 1ο Τάγμα τοῦ 33ου Συντάγματος καὶ λόχος τοῦ 1ου Τάγματος τοῦ 27ου Συντάγματος), εἰσῆλθαν χωρὶς ἀντίσταση στὴν Κορυτσᾶ». Ἡ λιτὴ αὐτὴ περιγραφή τῆς Ἐπίτομης Ἱστορίας τοῦ Ἑλληνοϊταλικοῦ Πολέμου (Ἔκδοση ΔΙΣ/ΓΕΣ 1975 σελ. 82), ἃς συμπληρωθεῖ ἀπὸ τὴν ἀφήγηση τοῦ ἀπελευθερωτῆ της πρὸς τὸν γράφοντα καὶ ἀπὸ ἔγγραφα τῆς Διευθύνσεως τῆς Ἱστορίας Στρατοῦ.

Ἀπὸ τὶς 14 Νοεμβρίου, ὁ Ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ Δημ. Θεοδωράκης, ἀναπλήρωνε τὸν Διοικητὴ τοῦ Συντάγματος Μπεγέτη, ποὺ ἀπουσίαζε λόγω ἀσθενείας. Τὸ ἑσπέρας τῆς 22ας, τέθηκε ἐπικεφαλῆς ἀποσπάσματος καταδιώξεως ἀπὸ ἓνα τμήμα σὺν ἐνὸς λόχου καὶ 25 ἐφιππων, κατὰ τῶν ἰταλικῶν τμημάτων ποὺ ὑποχωροῦσαν καὶ κατέλαβε τὴν Κορυτσᾶ, παρὰ τὴ διαταγὴ τοῦ Ἀρχηγοῦ Πεζικοῦ, περὶ ἀμυντικῆς ἐγκαταστάσεως τοῦ Συντάγματος στὸ συγκρότημα Μοράβα. Μετὰ τὴν εἴσοδο στὴν πόλη καὶ τὴ λήψη τῶν ἐνδεικνυομένων μέτρων ἀσφαλείας αὐτοδιορίσθηκε πρῶτος φρούραρχος. Διόρισε 15μελὲς Δημοτικὸ Συμβούλιο ἀπὸ Ἕλληνες καὶ ἐξέδωσε τὴν ἐξῆς προκήρυξη: «Ἐν Κορυτσᾶ τῇ 22 Νοεμβρίου 1940 / Ἡμέρα Παρασκευὴ καὶ ὥρα 18η / Βασιλεῖον τῆς Ἑλλάδος / Προκήρυξις / Ἐν ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῶν Ἑλλήνων Γεωρ-

γίου τοῦ Β΄ καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως / ἀναπετάσσω / τὴν Ἑλληνικὴν Σημαίαν, ἀνακηρύσσω καὶ αὖθις τὴν πόλιν τῆς Κορυτσᾶς ἐλευθέραν / καὶ καλῶ τὸν λαὸν αὐτῆς εἰς ὑποταγὴν εἰς τοὺς Ἑλληνικοὺς Νόμους. / Ὁ πρῶτος Φρούραρχος Κορυτσᾶς / Δημήτριος Παν. Θεοδωράκης / Ἀντισυνταγματάρχης Πεζικοῦ». Τὸ κείμενο ὑπάρχει. Τὸ βρήκαμε στὸν ἀτομικὸ φάκελλο τοῦ Δ. Θεοδωράκη στὴ Διεύθυνση Ἱστορίας Στρατοῦ.

Ὁ Δημ. Θεοδωράκης (1892 - 1986) ἀπὸ τὸ Σταυροπήγιο Εὐρυτανίας, μετέσχε σὲ ὅλους τοὺς πολέμους ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι τὸ 1945, ὅποτε ἀπεστρατεύθη μὲ τὸν βαθμὸ τοῦ στρατηγοῦ. Ὅταν τὸν γνωρίσαμε μᾶς ἀφηγήθηκε ὅτι στὸν Α΄ Βαλκανικὸ Πόλεμο εἶχε μπεῖ στὴν Κορυτσᾶ καὶ ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ ἦταν ἡ μητέρα του. «Μὲ ἐρωτοῦν, ὅπως καὶ ὁ Φρ. Γερμανὸς στὴν ἐκπομπή του «ἀλάτι καὶ πιπέρι» μὲ ρώτησε, τί σχέδιο ἐφήρμοσα. Τοὺς ἀπαντῶ: Κολοκοτρωναῖικο! Κάλιο νὰ μᾶς ἀκοῦν παρὰ νὰ μᾶς βλέπουν. Εἶδα ὅτι οἱ Ἴταλοι ἐφευγαν. Κάλεσα τοὺς ὑπ' ἐμὲ καὶ τοὺς ρώτησα ἐὰν θέλουν νὰ πᾶμε στὴν Κορυτσᾶ, παρὰ τὴ διαταγὴ. Τοὺς ἐνδοιασμούς τους, τοὺς ἔκαμψα μὲ τὸ ἐπιχειρήμα: Τί σᾶς νοιάζει. Τὸ 1912 ξαναπῆγα. Τὰ κατατόπια τὰ ξέρω. Ζήτησα ἀπὸ τὸν διοικητὴ τοῦ διπλανοῦ Συντάγματος ἓνα λόχο δανεικὸ, λέγοντάς του: «Ἐσὺ καὶ ἐγὼ θὰ τὸ ξέρουμε». Καὶ πῆγαμε. Ἦταν ἡ πρώτη πόλη ποὺ ἀπελευθερώθηκε καὶ αὖθις. Διότι ἡ Βό-

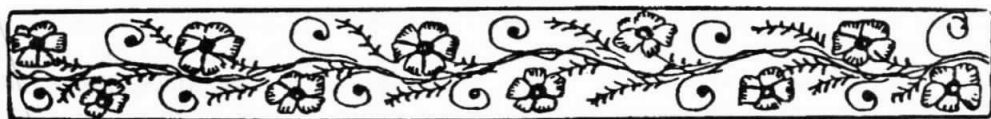
ρειος Ἡπειρος ὑπενθυμίζεται ὅτι ἀπὸ τὸ 1912 μέχρι τὸ 1940, τρεῖς φορές ἀπελευθερώθηκε ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Στρατό.

Μετὰ τὴν κατὰ τὰ ἀνωτέρω ἀπελευθέρωση, πρέπει νὰ μνημονευθοῦν καὶ οἱ τελευταῖες ὥρες τῆς ἐλευθέρως Κορυθαῶς, ὅπως τις κατέγραψε στὸ πρόχειρο Ἡμερολόγιό του ὁ Παναγιώτης Κανελλόπουλος, πού ὑπηρετοῦσε ὡς ἐθελοντῆς στρατιώτης (τυφεκιοφόρος). «11 Ἀπριλίου 1941... Ἀπὸ τὸ πρωῖ στὶς 9 πέφτει χιόνι. Χιονίζει ἀδιάκοπα. Τὸ στῶμα τοῦ χιονιοῦ εἶναι ἤδη μέσ' στὴν Κορυθαῶ ἀρκετὰ παχύ. Ἴσως ἐκδηλώνεται καὶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἡ ἄμεση βοήθεια τοῦ Θεοῦ. Τὸ Πισσοδέρι θάχει σχεδὸν κλείσει». (Τὴν παρατήρηση αὐτὴ τὴν ἔκαμε διότι ἀπὸ ἐκεῖ ἦτο δυνατὸν νὰ περάσουν οἱ Γερμανοὶ καὶ νὰ τοὺς ἀποκόψουν). «Ἐπίσης, ἡ ἐθνικὴ αεροπορία παρεμποδίζεται κάπως στὸ ἔργο της... Πῆγα στὸ ταχυδρομεῖο καὶ βρῆκα τὸν διευθυντὴ του, τὸν ἀγαπητὸ φίλο Σακελλαρίδη, γιὰ νὰ τὸν παρακαλέσω νὰ στείλει ἓνα τηλεγράφημά μου στὴ Νίτσα, τῆ γυναῖκα μου. Τὸ περιεχόμενον τοῦ τηλεγραφήματος πού εἶχα ἐτοιμάσει εἶναι τὸ ἑξῆς: «Ζοῦμε ὥρες μεγάλες. Πίστις ὄλων μας ἀτράνταχτη. Ἡ Ἑλλάς ἀφθαστη». Δυστυχῶς τὸ τηλεγράφημα δὲν μποροῦσε

νὰ σταλεῖ. Ἡ γραμμὴ πού περνᾶει ἀπὸ τὴ Κοζάνη καταστράφηκε. Ὑπάρχει βέβαια καὶ ἄλλη βοήθητικὴ. Αὐτὴ ὅμως δὲν φθάνει οὔτε γιὰ τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα τηλεγραφήματα... Σήμερα τὸ ἀπόγευμα ἔγιναν οἱ ὥρες πολὺ κρίσιμες. Ἡ ταξιαρχία μας ἰππικῆ (τοῦ Γ. Στανωτᾶ), συναντήθηκε μὲ τοὺς Γερμανοὺς. Κι' ἔρχονται οἱ Γερμανοὶ ἀπ' ὅλες τὶς πλευρές. Γι' αὐτὸ διατάχθηκαν νὰ ἐγκαταλείψουν σήμερα τὴν Κορυθαῶ ὅλοι οἱ δημόσιοι ὑπάλληλοι. Ἡ ἀναχώρηση ἀποφασίσθηκε ξαφνικά. Ἔτρεξα, μὲ τὸν ἑφ. ὑπολοχαγὸ Δ. Καρρὰ στὸ Φρουραρχεῖο γιὰ νὰ τοὺς προφθάσω. Ἐνῶ τρέχαμε, ἡ σάλπιγγα ἐσήμανε τὴν ὑποστολὴ τῆς Σημαίας στὸ Δημαρχεῖο. Σταθήκαμε, ὅπως πάντα προσοχή. Τὸ θέαμα ἦταν συγκλονιστικόν. Πίσω μας ἦσαν μερικοὶ φαντᾶροι. Ἐνας ἀκούστηκε νὰ λέει μὲ στεναγμό: «Καημένη Σημαία!»...» (Π. Κανελλόπουλου: Τὰ χρόνια τοῦ Μεγάλου Πολέμου, 1964, σελ. 30). Καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Κορυθαῶς; Αὐτοὶ ἀπευθυνόμενοι πρὸς τοὺς ἀποχωροῦντες στρατιώτες ἔλεγαν: Ἐσεῖς πηγαίνετε στὰ σπίτια σας. Ἐμᾶς πού μᾶς ἀφήνετε! Τὴ φωνὴ τους αὐτὴ θὰ θυμᾶμαι πάντα, μᾶς ἔλεγε ὁ τότε ὑπολοχαγὸς Πυρ/κοῦ καὶ μετέπειτα ταξίαρχος Λεων. Ιατριδῆς.

Δρ. ΝΙΚ. Π. ΣΟΪΛΕΝΤΑΚΗΣ

Η ΝΑΥΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΝΑΥΠΑΚΤΟΥ (7 'Οκτωβρίου 1571) ΚΑΙ ΤΑ ΔΕΙΨΑΝΑ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ ΚΑΤ' ΑΥΤΗΝ

Με την εύκαιρία του έορτασμού της επέτειου της Ναυμαχίας της Ναυπάκτου, που έγινε στις 7 'Οκτωβρίου 1571 μεταξύ των ναυτικών στόλων των Ένωμένων Χριστιανικών Ευρωπαϊκών Δυνάμεων και των Τούρκων, παρατίθενται περι αυτής μερικά σχετικά στοιχεία. Ο γιγαντιαίος εκείνος θαλάσσιος αγώνας ήταν από τους ελαχίστους που έδωσαν οι Ευρωπαίοι χριστιανοί ενώπιον του κοινού εχθρού (των Τούρκων) και πέτυχαν μια μεγάλη νίκη. Απέτρεψαν την άσυγκράτητη μέχρι τότε όρμητική επέλαση των 'Οθωμανικών όρδων κατά της Χριστιανικής Ευρώπης. Αφορμή για τη συγκρότηση του στόλου των Ευρωπαϊκών Χριστιανικών δυνάμεων υπήρξε ο τρόμος που δοκίμασαν οι χριστιανοί της Δύσης από τις σφαγές και τις φρικτές λεηλασίες και ιεροσυλίες που προκάλεσαν οι Τούρκοι τον Αύγουστο του 1570 στην Κύπρο επί Σουλτάνου Σελήμ Β' και τη σχεδιαζόμενη Τουρκική επέλαση κατά της ελεύθερης ακόμη Ευρώπης. Έπρωτοστάτησε ο Πάπας Πίος ο Ε' (1566 - 1572) για τη συγκρότηση μίας συμμαχίας της Ισπανίας, 'Ενετίας και άλλων μικροτέρων τότε κρατών, για την αντιμετώπιση της πανίσχυρης και άπειλητικής κατά της Ευρώπης 'Οθωμανικής Αυτοκρατορίας. Γενικός αρχηγός διορίστηκε ο Δόν Ζουάν ο Αυστριακός, νόθος υιός του Αυτοκράτορα Καρόλου του Ε', ενώ αρχηγός του Παπικού στόλου τέθηκε ο Μάρκος 'Αντώνιος Κολόννα, του δέ 'Ενετικού ο Βαρβαρίγος και του Γενοατικού ο Ντόρια. Συμμετείχαν και οι στόλοι της Νεαπό-

λεως και της Σικελίας. Συνολικά συνάχθηκαν 250 χριστιανικά πλοία, εκ των οποίων και μερικά 'Ελληνικά, παρ' όλο που ο κεντρικός 'Ελλαδικός χώρος είχε κατακτηθεί ήδη πριν από το 1453. Συμμετέσχον, λοιπόν, 9 'Επτανησιακά (Κερκυραίων, Κεφαλλήνων και Ζακυνθίων) και 5 Κρητικά. 'Αλλά, και τα 'Ενετικά πλοία ήταν επανδρωμένα με 8 χιλιάδες 'Ελληνες! "Όλα τα πλοία αυτά των Ευρωπαίων συγκεντρώθηκαν στη Μεσσήνα το 1571 και απ' εκεί στις 26 Σεπτεμβρίου έφθασαν στην Κέρκυρα και στη συνέχεια εισήλθαν στην είσοδο του Κορινθιακού κόλπου, πλησίον των 'Εχινάδων νήσων, όπου είχε φθάσει και άγκυροβολήσει ο Τουρκικός στόλος.

Αρχηγός του Τουρκικού αυτού στόλου ήταν ο πασάς 'Αλή Ζαδέ Νουεζίμ, έχοντας υπό τις διαταγές του τον μπέη του 'Αλγερίου Ούλους 'Αλή και τον Σουλούκ μπέη της 'Αλεξανδρείας, τον έπονομαζόμενο και Σιρόκο. Τα Τουρκικά πλοία ήταν 273. Οι δυο στόλοι βρέθηκαν αντιμετώπι οι στα ανοικτά του Κορινθιακού πέραν και ΝΔ της Ναυπάκτου στις 7 'Οκτωβρίου 1571, όποτε άρχισε η ναυμαχία λίγο μετά το μεσημέρι και μετά από σφοδρότατον αγώνα και θριαμβευτική νίκη των Ευρωπαίων έληξε μετά τη δύση του ήλιου. Ο Τουρκικός στόλος διαλύθηκε και από τα 273 πλοία τους μόνον τα 40 περίπου διασώθηκαν, ενώ 180 αιχμαλωτίστηκαν και τα υπόλοιπα βυθίστηκαν. Νεκροί Τούρκοι στρατιώτες και ναύτες υπήρξαν 20 - 30 χιλιάδες, ενώ οι Χριστιανοί είχαν άπώλειες περίπου 8 χιλιάδες

άνδρες και 15 πλοία τους βυθίστηκαν. Έτσι διαλύθηκε ή ιδέα, που επικρατούσε μέχρι τότε ότι ο Τουρκικός στόλος ήταν άήττητος. Ο ύπαρχηγός του Χριστιανικού στόλου έγραφε: «Επί τέλους έμάθαμε ότι οι Τουρκοί ήσαν άνθρωποι, όπως και οι άλλοι». Ενώ ο περίφημος Ισπανός συγγραφέας του «Δόν Κιχώτη» και ποιητής Μιχαήλ Θερβάντες (1547 - 1616), που τραυματίστηκε στη ναυμαχία και έχασε και το άριστερό του χέρι έγραφε ότι «διελύθη ή πεποίθησις ότι οι Τουρκοί ήσαν άήττητοι κατά την θάλασσαν». Άγαλμα του Θερβάντες έχει στηθεί στο λιμάνι της Ναυπάκτου, όπου κατ' έτος την 7 'Οκτωβρίου, γίνονται και σχετικές εκδηλώσεις με την προσέλευση και Ισπανών και άλλων Δυτικών.

Σχετίστηκε ή Ναυμαχία εκείνη και με την Έκκλησιαστική ζωή. Την 7η 'Οκτωβρίου εορτάζουν οι στρατιωτικοί άγιοι Σέργιος και Βάκχος και ή μάρτυς Ιουστίνη, προστάτις της Βενετίας με τον Άγ. Μάρκο. Οι τρεις αυτοί άγιοι θεωρήθηκαν οι προστάτες των αγωνισθέντων Ευρωπαίων Χριστιανών, γι' αυτό και μεταξύ άλλων άνηγέρθη και μεγαλοπρεπής όρθόδοξος ναός προς τιμήν των άγιων, που σώζεται ακόμη στο προάσιο της Κερκύρας, τη Γαρίτσα. Τον ναό αυτόν τον όνομάζουν οι Κερκυραίοι και «Τριμάρτυρο» δηλαδή των τριών μαρτύρων. Υπάρχει όμως και μαρτυρία, ότι προστάτις της Ναυμαχίας θεωρήθηκε και ή Παναγία μας ή άποκαλουμένη Ναυπα-

κτιώτισσα, προς τιμήν της οποίας κτίζεται στη Ναύπακτο και μεγαλοπρεπής ναός με τη φρονίδα της Ίερās Μονής Μεταμορφώσεως του Σωτήρος. Υπάρχει όμως και ένα άλλο διασωζόμενο, σχετικό με τους πεσόντες χριστιανούς στη Ναυμαχία. Όπως μαρτυρεί ο Λυκειάρχης Σπύρος Μεσημέρης σε σχετικό άρθρο του (Περιοδικό «Έθνική και Λαϊκή αυτόάμυνα» Μάιος - Ιούνιος 2005. Ζάκυνθος), σώζεται και σχετική έπιγραφή έντειχισμένη στον έρειπωμένο ιερό Ρωμαιοκαθολικό Ναό της Εύαγγελίστριας, στην όδο Εύγενίου Βουλγάρεως στην Κέρκυρα, που έχει ως έξης:

«ΠΡΩΗΝ ΚΑΘΟΛΙΚΟΣ ΙΕΡΟΣ
ΝΑΟΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΡΙΑΣ
(ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΑΤΑ)
ΕΝΘΑ ΕΙΧΟΝ ΕΝΑΠΟΤΕΘΗ
ΤΑ ΛΕΙΨΑΝΑ ΠΕΣΟΝΤΩΝ ΧΡΙ-
ΣΤΙΑΝΩΝ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΝΑΥΜΑΧΙΑΝ ΤΗΣ
ΝΑΥΠΙΑΚΤΟΥ 1571»

Του ναού αυτού σώζονται μερικοί τοίχοι και άκέραιο το θαυμαστό πυργωτό του κωδωνοστάσιο, όπως αναφέρει ο Σπ. Μεσημέρης στο άρθρο του. Είναι κατάλοιπο του θριάμβου που δίκαια πανηγυρίστηκε τότε στην Ευρώπη.

Άσφαλώς αξίζει να μνημονεύεται ή περίφημη αυτή ναυμαχία, που έσωσε τότε τη Χριστιανική Ευρώπη και έσήμανε την άρχή της παρακμής της μέχρι τότε πανίσχυρης Όθωμανικής Αυτοκρατορίας.

ΔΗΜ. Γ. ΚΟΥΤΡΟΥΜΠΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΧΡΟΝΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΟΧΗΣ

Για τὰ ἀνθρώπινα δρώμενα, ὑπάρχει ἡ μεγάλη καὶ ἡ μικρὴ ἱστορία. Ἡ πρώτη χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὴν ἀναφορὰ τῆς σὲ σημαντικὰ γεγονότα, τὰ ὁποῖα συνδέονται μὲ τὶς ἱστορικὲς ἐξελίξεις οἱ ὁποῖες διέπουν τὶς τύχες τῶν λαῶν. Ἡ δευτέρη κινεῖται κυρίως στὸ ἀτομικὸ ἐπίπεδο, ἐκεῖ ὅπου ἀναδεικνύονται οἱ προσωπικὲς ἀρετὲς καὶ λάμπει τὸ πνεῦμα τῆς θυσίας καὶ τῆς προσφορᾶς. Πρὸς τιμὴ αὐτῆς τῆς ἀγραφῆς ἱστορίας, παρατίθενται γεγονότα τῶν χρόνων τῆς κατοικῆς περιόδου 1941 - 1944, ὡς δείγματα ἐνὸς πνεύματος ὑπακοῆς στὸ δέον ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖο ἐκπηγάζει ἀπὸ τὸ Εὐαγγελικὸ Μήνυμα.

ΙΕΡΑ ΜΟΝΗ ΛΟΓΓΟΒΑΡΔΑΣ ΠΑΡΟΥ

Πρὸ ἀρκετῶν ἐτῶν, ὑπηρεσιακὸ καθήκον μὲ ἔφερε στὴν νῆσο Πάρο, προκειμένου νὰ γίνουν μελέτες γιὰ τὴν διασύνδεση μὲ ὑποβρύχια ἠλεκτρικὰ καλώδια τῆς νήσου αὐτῆς μὲ ἐκεῖνες τῆς Νάξου καὶ Ἀντιπάρου. Σὲ ἐλεύθερες ὥρες ἀπὸ τὴν ὑπηρεσιακὴ ἀπασχόληση οἱ συνάδελφοί μου καὶ ἐγὼ ἐπισκεφθήκαμε τὴν ἱερὰ μὲν τῆς Λογγοβάρδας.

Ὁ ἐπὶ τῆς ὑποδοχῆς προσκυνητῶν μοναχός, ἀφοῦ μᾶς ἐρώτησε ποιοὶ εἶμαστε μᾶς ὁδήγησε στὸ ἀρχονταρῖκι τῆς μονῆς. Σὲ λίγο, εἰδοποιημένος ἀπὸ τὸν ἐν λόγῳ μοναχόν, κατέβηκε πρὸς συνάντησή μας ὁ τότε ἡγούμενος τῆς μονῆς ὁ μακαριστὸς πατὴρ Φιλότηος Ζερβάκος. Ἡ συνάντηση αὐτὴ ἦταν ἐγκάρδια καὶ ψυχαφελῆς. Μεταξὺ τῶν ὁσων συζητήθηκαν καὶ ἐλέχθησαν, ἔχει διατηρηθεῖ στὴ μνήμη μου ζωντανὴ ἡ ἀκόλουθος ἀφήγηση τοῦ πατρὸς Φιλοθέου.

Στὰ χρόνια τῆς κατοχῆς οἱ Γερμανοί, στὴν μικρὴ πεδιάδα τοῦ χωριοῦ Μάρπια, εἶχαν κατασκευάσει ἓνα μικρὸ πολεμικὸ ἀεροδρόμιο. Μιὰ νύχτα ἓνα συμμαχικὸ ὑποβρύχιο ἀποβίβασε μιὰ ὁμάδα σαμποτέρ, οἱ ὁποῖοι προέβησαν σὲ δολιοφθορὲς στὶς ἐγκαταστάσεις τοῦ ἀεροδρομίου.

Τὴν ἐπομένῃ, σὲ ἐξάλλο κατάσταση, ὁ Γερμανὸς διοικητὴς αὐτοῦ διέταξε τὴν σύλληψη ἑκατὸν προκρίτων κατοίκων τῆς Πάρου, μὲ τὴν πρόθεση νὰ τοὺς ἐκτελέσει εἰς ἀντίποινα

γιὰ τὶς δολιοφθορὲς στὸ ἀεροδρόμιο, ἀγνώοντας ἐνδεχομένως ὅτι τοῦτο ἐγένετο ἀπὸ ἐξωθεν ἐπιδρομεῖς καὶ ὄχι ἀπὸ κατοίκους τῆς νήσου. Μέγας θῆνος ἀπλώθηκε στὸ νηοὶ γιὰ τὸ ἐπαπειλούμενο κακὸ. Πρεσβεῖες καὶ παρακλήσεις πρὸς τὴν γερμανικὴ διοίκηση τοῦ νησιοῦ ἀπὸ τοὺς κατατρομαγμένους κατοίκους τῆς Πάρου, οὐδὲν ἀπέδωσαν.

Τότε ὁ ἡγούμενος τῆς μονῆς Λογγοβάρδας ἐσκέφθηκε νὰ προσκαλέσει σὲ γεῦμα τὸν Γερμανὸ διοικητὴ τοῦ ἀεροδρομίου, ὁ ὁποῖος εἶχε καὶ τὸ τελικὸ πρόσταγμα γιὰ τὴν ἐκτέλεση τῶν ὁμήρων. Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἀποδέχθηκε τὴν πρόσκληση καὶ ξεναγούμενος στὴ μὲν ἐστάθηκε μπροστὰ σὲ μίαν εἰκόνα τῆς Θεοτόκου ἔχουσα στὴν ἀγκαλιά της τὸν μικρὸν Ἰησοῦν καὶ ἐκεῖ ἐδάκρυσε. Ὅπως ἐξήγησε στὴν συνέχεια, ἡ μητέρα του ἦταν ρωσικῆς καταγωγῆς ὀρθόδοξη καὶ εἶχε ἀνανήσεις ἀπὸ τὴν παιδικὴ του ἡλικία ἀπὸ ἐπισκέψεις σὲ ὀρθοδόξους ναοὺς.

Ἀκολούθησε τὸ γεῦμα σὲ ἐγκάρδια ἀτμόσφαιρα καὶ στὸ τέλος ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἀφοῦ εὐχαρίστησε, ἐρώτησε ποῖα χάρις θέλει νὰ κάνει στὴ μὲν εἰς ἀνταπόδωσιν τῆς φιλοξενίας. Ὁ ἡγούμενος μὲ παρηρσία καὶ εὐθύτητα ζήτησε τὴν σωτηρία καὶ ἀπελευθέρωση τῶν μελλοθανάτων. Ὁ Γερμανὸς τὸ ἀρνήθηκε καὶ εἶπε στὸν ἡγούμενο: «ὄ,τι ἄλλο». Ὁ π. Φιλότηος, ἀφοῦ σχεδὸν ὄρκισε τὸν γερμανὸ ἀξιωματικὸ ὅτι αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν θὰ ἀρνηθεῖ νὰ ικανοποιήσει τὸ αἴτημά του, προσ-

έθεσε: «'Αντί νά ἐκτελέσετε τοὺς ἑκατὸν ὁμήρους νά ἐκτελέσετε ἑκατὸν καὶ ἕναν», ὑπονοώντας τὸν ἑαυτό του. Ὁ Γερμανὸς εἶτε γιατί εἶχε δώσει τὸ λόγο του, εἶτε γιατί σὺν πολεμιστῆς ἐθαύμαζε τὴν παλληγκαριά, ἐνέδωσε καὶ ἄφησε ἐλεύθερους τοὺς ἑκατὸν ὁμήρους, πρὸς μεγάλην χαρὰ καὶ ἀνακούφιση τῶν οἰκογενειῶν των καὶ ὀλοκλήρου τοῦ λαοῦ τῆς Πάρου καὶ πρὸς δόξαν Θεοῦ γιὰ τὸ αἴσιον τέλος αὐτῆς τῆς μεγάλης ἀγωνίας.

ΠΑΤΡΙΩΤΙΚΗ ΑΛΛΗΛΕΓΥΗ

Σὲ μιὰ καμὸπολη τῆς Λακωνίας, οἱ κάτοικοι στὸ παρελθὸν καὶ σήμερα ἀκόμη μεταξὺ τῶν ἄλλων, ἀσχολοῦνται μὲ τὴν ἀλιεία καὶ ἐν γένει τὴν ναυτιλία.

Πρὸ τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου, ἡ καμὸπολη αὐτὴ καὶ τὰ γύρω χωριὰ ἐξυπηρετοῦντο ἀποκλειστικὰ μὲ τὰ πλοῖα τῆς γραμμῆς.

Ὁ καπετὰν Γιάννης παλαιὸς ἐμποροπλοίαρχος ἦταν καὶ ὁ πλοιοκτῆτης δυὸ ἀκτοπλοϊκῶν οκαφῶν τὰ ὁποῖα μεταξὺ τῶν ἄλλων ἐξυπηρετοῦσαν καὶ τὴν γραμμὴ αὐτῆ.

Τὰ δυὸ αὐτὰ πλοῖα, ἐπίτακτα γιὰ τὶς ἀνάγκες τοῦ στρατοῦ τὴν περίοδο τοῦ πολέμου 1940 - 41, ἐβυθίσθησαν τὸν Ἀπρίλιο τοῦ 1941 ἀπὸ τὴν γερμανικὴ πολεμικὴ ἀεροπορία.

Στὸν καπετὰν Γιάννη ἀπέμεινε ἕνα μεγάλο καΐκι γιὰ μεταφορὲς ἐμπορευμάτων καὶ ἐπιβατῶν. Κάποιοι κακοὶ Ἕλληνες κατήγγειλαν στὶς γερμανικὲς ἀρχὲς κατοχῆς ὅτι τὸ καΐκι αὐτὸ μετέφερε Ἕλληνες πατριῶτες μὲσω Τουρκίας στὴν Μέση Ἀνατολή, στὸν ἐκεῖ ἀνασυγκροτούμενον ἑλληνικὸ στρατό. Ἔτσι λοιπὸν τὴν ἡμέρα τῆς ἐορτῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τὸ 1943, οἱ γερμανοὶ συνέλαβαν τὸν καπετὰν Γιάννη καὶ τὸν ἐνέκλεισαν στὶς φυλακὲς Ἀθήρων προκειμένου νὰ δικασθεῖ μὲ τὴν κατηγορία αὐτὴν. Στὸ μεσοδιάστημα αὐτὸ συνέβη τὸ ἀκόλουθο περιστατικόν. Ἐνα γερμανικὸ πολεμικὸ ἀεροπλάνο προκειμένου νὰ προσγειωθεῖ στὸ ἀεροδρόμιο τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔπεσε στὴ θάλασσα. Ἐνα ἀλιευτικὸ πλοιάριο ποὺ εὐρίσκετο πλησίον ἔσπευσε καὶ διέσωσε τοὺς γερμανοὺς πιλότους. Ὁ διοικητῆς τοῦ ἀεροδρομίου ἀφοῦ εὐχαρίστησε τοὺς Ἕλληνες ἀλιεῖς γιὰ τὴν πράξη τους τοὺς ἐρώτησε ποιὰ χάρη θέλουν νὰ τοὺς κάνει καὶ ἐκεῖνοι αὐθόρ-

μητα ζήτησαν τὴν ἀποφυλάκιση τοῦ συντοπίτη τους καπετὰν Γιάννη, πράγμα τὸ ὁποῖο καὶ ἔγινε.

Σὲ μιὰ ἐποχὴ δυστυχίας καὶ ἐλλείψεως τῶν πάντων, οἱ ἀνιδιοτελεῖς καὶ ἀπλοϊκοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι τὸ μόνο ποὺ σκέφθηκαν ἦταν ἡ σωτηρία ἐνὸς ἀγαπητοῦ συμπατριώτη τους.

Μέσα στὴν ἀγριότητα τοῦ πολέμου καὶ τῶν ἐσωτερικῶν ἀντιθέσεων, ὑπῆρξε μεταξὺ τοῦ λαοῦ ἀνθρωπιὰ καὶ πράξεις ἀρετῆς καὶ ἀλληλεγγύης.

ΓΕΡΜΑΝΙΚΑ ΑΝΤΙΠΟΙΝΑ ΣΤΗ ΝΗΣΟ ΘΗΡΑ

Στὴν τελευταία φάση τῆς ἐχθρικής κατοχῆς (1941 - 1944) καὶ μετὰ τὴν συνθηκολόγηση τῆς Ἰταλίας τὸν Σεπτέμβριον 1943, οἱ Γερμανοὶ εἶχαν ἐγκαταστήσει φρουρὰς καὶ στα νησιὰ τῶν Κυκλάδων. Μία νύκτα, συμμαχικὸ ὑποβρύχιο μετέφερε ἀποστολὴ κομάντος οἱ ὁποῖοι ἀπεβίβασθησαν στὴν νῆσον Θήρα καὶ κατέστρεψαν τὶς ἐγκαταστάσεις ἀσυρμάτου τῶν Γερμανῶν πλησίον τοῦ χωριοῦ Βουρβοῦλος. Κατόπιν αὐτοῦ τοῦ γεγονότος, οἱ Γερμανοὶ προσανατολίσθησαν στὴν ἰδέα νὰ κάνουν ἐκτελέσεις πολιτῶν ἀπὸ ὅλα τὰ χωριὰ τῆς νήσου. Τελικὰ κατέληξαν νὰ ἐκτελέσουν ἑπτὰ ἀπὸ τοὺς κατοίκους τοῦ χωριοῦ Βουρβοῦλος μὲ τὴν ἐντολὴ τὰ πτώματά των νὰ μείνουν ἀταφα, βορὰ τῶν σκύλων καὶ τῶν ἀρπακτικῶν πτηνῶν.

Ἀφοῦ ἀπεχώρησε τὸ ἐκτελεστικὸ ἀπόσπασμα, ὁ ἱερεὺς τοῦ χωριοῦ πατὴρ Νικόλαος Καρβούνης μόνος, μεταφέρει ἕναν, ἕναν τοὺς νεκροὺς στὸ νεκροταφεῖον τοῦ χωριοῦ καὶ ἀφοῦ ἔψαλε τὴν νεκρώσιμο ἀκολουθία τοὺς ἐνταφιάζει.

Κατὰ τὴν διάρκεια τῆς διαδικασίας αὐτῆς, οἱ Γερμανοὶ ἔρχονται στὸ νεκροταφεῖο γιὰ νὰ ἐμποδίσουν τὴν ταφὴν. Ὁ ἱερέας ἀτάραχος συνεχίζει τὸ ἔργο του. Σὲ ἐπιτίμηση τοῦ ἐπικεφαλῆς τοῦ γερμανικοῦ ἀποσπάσματος, ὁ θαρραλέος λευίτης ἀπαντᾷ: «Ἔσεῖς κἀνατε μέχρι τώρα τὴ δουλειὰ σας. Τώρα κἀνω ἐγὼ τὴ δουλειὰ μου, ποὺ εἶναι ἐντολὴ Θεοῦ» καὶ συνέχισε τὸ θλιβερὸ καθήκον του, ἐνῶ οἱ Γερμανοὶ σιωπηλοὶ ἀπεχώρησαν.

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ

Βρέθηκα στο παράλιο Άστρος, ένα μικρό παραλιακό χωριό στην ανατολική Πελοπόννησο. Στην κορυφή του λόφου υπάρχει ένα παλιό βενετσιάνικο κάστρο. Άνέβηκα να το δω. Τί ενδιαφέρον μπορεί να έχη ένα παλιό έρειπωμένο βενετσιάνικο κάστρο για τόν σημερινό επισκέπτη; Και όμως! Και τὰ παλιὰ και τὰ καινούργια και οί άνθρωποι και τὰ πράγματα, έχουν πάντα κάτι να μᾶς πουν.

Περιδιαβάζοντας τὰ έρειπια του κάστρου, ό νούς μου πήγε στην παλιά, την πανίσχυρη θαλασσοκράτειρα Βενετία. Τόν καιρό που τὸ όνομά της ήταν συνώνυμο με την παντοδυναμία. Και να που είχε φθάσει κι' έδω, στη μικρή αυτή πόλι της Ελλάδος, να έχη χτίσει φρούριο και να την έχη στην κυριαρχία της, όπως και πλῆθος άλλων ελληνικῶν τόπων. Τὰ χρόνια πέρασαν. Ἡ θαλασσοκράτειρα Βενετία είναι σήμερα μιὰ πόλις της Ἰταλίας. Χάθηκαν οί κατακτήσεις της, χάθηκε ή δύναμί της, έρήμωσαν τὰ κάστρα της, που είχε χτίσει σε διάφορα μέρη, για να προστατεύη τις κατακτήσεις της. Ἡ δύναμις και ή δόξα έρχονται και παρέρχονται. Και για τούς ανθρώπους και για τὰ κράτη. Αυτό είναι ένα δίδαγμα της ιστορίας. Ἐραγε, οί σημερινοί μεγάλοι και δυνατοί λαοί, αυτοί που αυτόρεσκα ρυθμίζουν τις τύχες όλων τῶν άλλων λαῶν του κόσμου, τὸ σκέπτονται αυτό;

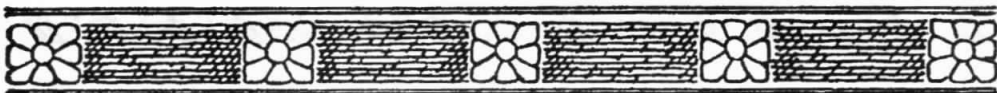
Συνεχίζοντας τόν περίπατό μου μέσα στο κάστρο, στάθηκα σε κάποια κτίσματα, κατάλοιπα του παλιού μεγαλείου, που με έντυπωσίασαν. Κάποιες ἀψίδες που ὠδηγοῦσαν σε θολωτούς διαδρόμους. Καταπληκτικές κατασκευές, θάλλεγες ὅτι έχουν κτιστῆ σήμερα. Τέλειες γραμμές, θαυμάσια

συμμετρία και οὔτε μιὰ πέτρα που να έχη φύγει ἀπό τη θέσι της. Διατηροῦνται μέχρι σήμερα σε ἄριστη κατάσταση. Και έχουν περάσει κάποιοι αἰῶνες ἀπό τότε που κατασκευάστηκαν και ἀκατάπαυστα τις δέρνουν οί χειμῶνες, οί βροχές και τὰ χιόνια. Ἄλλὰ αὐτὲς μένουν στη θέσι τους, και ἀποτελοῦν μιὰ μαρτυρία της ἀξίας που έχει ή καλή δουλειά.

Στὰ γκρεμισμένα τείχη βλέπω τις πολεμῖστρες, ἐκεῖνα τὰ κωνικά ἀνοίγματα, ἄλλοτε πρὸς τὸ έξω και ἄλλοτε πρὸς τὰ μέσα, ἀπό τις ὁποῖες χτυποῦσαν τούς ἐχθρούς που προσπαθοῦσαν να ἀνεβοῦν στο κάστρο. Ἀποτελεσματικές, ὅταν τὸ κάστρο τὸ δυνάμωναν οί ἄντρες που ἀποτελοῦσαν την φρουρά του, ἄχρηστες ὅταν οί ὑπερασπιστές του ήταν λιγοστοί ή εἶχαν χάσει τὸ ήθικό τους. Τὰ ὑλικά μέσα είναι ἀνώφελα, ἂν δὲν τὰ ζωντανεύη ή ψυχή. Και ἐμεῖς οί Ἕλληνες ἔχομε πολλά παραδείγματα στην ιστορία μας: Μαραθῶν, Σαλαμίνα, 1821, Πίνδος. Ἡ ἑλληνική ψυχή με ὀλιγάριθμες δυνάμεις και πολεμικά μέσα, κατενίκησε πολυάριθμους ἐχθρούς με τεράστιο ἐξοπλισμό. Και σε ὅλες αὐτὲς τις μεγάλες μάχες, οί Ἕλληνες δὲν πολέμησαν μόνο για τόν ἑαυτό τους. Πολέμησαν προμαχοῦντες του πολιτισμοῦ και της ἀνθρωπότητας.

Ἄλλὰ ἄς ξαναγυρίσωμε ἐκεῖ που ἀρχίσαμε, για να κλείσωμε τὸ σημερινό σημείωμα. Στο βενετσιάνικο Κάστρο του Παραλίου Ἄστρου. Πόσα μπορεί κανείς να διδαχθῆ, ὄχι μόνο ἀπό τούς ανθρώπους ἀλλὰ και ἀπό τὰ ἄψυχα, ἀκόμη και ἀπό τὰ έρειπια ἐνός φρουρίου. Ἄρκεῖ να έχη μάτια να βλέπη, αὐτὰ να ἀκούη και νοῦν να σκέπτεται.

ΠΑΝΟΡΜΙΤΗΣ

ΣΧΟΛΙΑ

ΙΣΧΥΡΙΣΜΟΙ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΟΥ ΠΡΩΘΥΠΟΥΡΓΟΥ

Θέμα τῆς ἐπικαιρότητας, στὶς ἀρχὲς τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου, ὑπῆρξε ἡ ἀπόφαση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνώσεως γιὰ μελλοντικὲς διαπραγματεύσεις αὐτῆς μετὰ τὴν Τουρκία, γιὰ τὴν ἔνταξη τῆς δευτέρας στὰ 25 μέλη αὐτῆς.

Πολλὰ ἐλέγχθησαν καὶ πολλοὶ ἐδῶ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ ἐσχολίασαν μετὰ ποικίλες καὶ ἐν πολλοῖς ἀντικρουόμενες ἀπόψεις τὴν ἀπόφαση αὐτή.

Ἐκεῖνο πού θέλει νὰ προσθέσει ἡ στήλη αὐτὴ εἶναι ὁ ἰσχυρισμὸς τοῦ Τούρκου πρωθυπουργοῦ ὅτι, μετὰ τὴν ἔνταξη τῆς Τουρκίας στὴν Ε.Ε., θὰ ἐπιτευχθεῖ κατὰ κάποιον τρόπο ἡ σύζευξη δύο πολιτισμῶν τοῦ εὐρωπαϊκοῦ χριστιανικοῦ καὶ τοῦ μουσουλμανικοῦ, φορέας τοῦ ὁποίου εἶναι καὶ ἡ χώρα του.

Ἡ ἀποψη αὐτὴ τοῦ κ. Ἐρντογὰν γιὰ τὴν συμπληρωματικότητα τῶν πολιτισμῶν εἶναι ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη μετὰ τὴν πολυκροτὴ θεωρία τοῦ S. Huntington γιὰ τὴν σύγκρουση τῶν πολιτισμῶν ὡς ἱστορικὸ φαινόμενο τοῦ προσεχοῦς μέλλοντος.

Ἄλλὰ γιὰ ποιὸν πολιτισμὸ τῆς χώρας του μιλάει ὁ Τούρκος πολιτικός; Γιὰ τὴν γενοκτονία τῶν Ἀρμενίων, γιὰ τὴν ἐξόντωση καὶ τὴν τελικὴ ἀπέλαση τοῦ ἑλληνικοῦ στοιχείου στὴν Μικρὰ Ἀσία καὶ στὸν Πόντο τὴν δεκαετία 1913 - 23, γιὰ τὸ καθεστῶς πού ἐπικρατεῖ στὶς τουρκικὲς φυλακὲς γιὰ τοὺς πολιτικὸς κρατούμενους, γιὰ τὴν τύχη τῶν 1619 ἀγνοουμένων τῆς Κύπρου τὸ 1974; Αὐτὰ ὅλα καὶ ἄλλα πολλὰ παρέβλεψαν οἱ 25 ἑταῖροι, ὑπὸ τὴν πίεση τοῦ ἀμερικανικοῦ παράγοντα, γιὰ νὰ λάβουν τὴν ἀπόφαση αὐτήν, παρὰ τὶς ἐκφρασθεῖσες ἀρχικὰ ἐπιφυλάξεις καὶ ἀντιδράσεις

ὀρισμένων μελῶν τῆς Ε. Ε., οἱ ὁποῖες τελικὰ παρεκάμφθησαν ἔναντι ἀνταλλαγμάτων. Οἱ ὁποιοσδήποτε δεσμεύσεις, οἱ ὁποῖες ἐτέθησαν ὡς ὄροι, γιὰ τὴν συνέχεια τῶν διαπραγματεύσεων καὶ ἀφοροῦν τὴν Ἑλλάδα καὶ τὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο στὴν Κωνσταντινούπολη, εἶναι ἀμφίβολο ἀν θὰ τηρηθοῦν στὸ μέλλον, δεδομένης τῆς παγίας τουρκικῆς τακτικῆς νὰ ἀθετεῖ τὴν ὑπογραφή τῆς, ὅπως συνέβη πολλές φορὲς στὸ παρελθόν. (ἴδε καὶ τὴν συνθήκη τῆς Λωζάνης τοῦ 1923).

Χαρακτηριστικὴ ἐπ' αὐτῶν ὑπῆρξε ἡ δήλωση τοῦ πρώην Προέδρου τῆς Γαλλικῆς Δημοκρατίας Βαλερὺ Ζισκάρ ντ' Ἐσταίν σύμφωνα μετὰ τὴν ὁποία θὰ ἀπαιτηθοῦν πολλές δεκαετίες γιὰ τὴν ἀνύψωση τῆς πολιτισμικῆς στάθμης στὴν γειτονικὴ χώρα, σὲ ἐπίπεδο ἀντίστοιχο τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης.

Ἐξ' ἄλλου ἡ ἐφεκτικὴ στάση τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Λευκωσίας στὴν ὄλη αὐτὴ ὑπόθεση, ἐρμηνεύεται ἀπὸ τὴν ἐλλίπεια ἀποφυγῆς προκλήσεων γιὰ τὴν ἄσκηση ἐπιθετικῆς πολιτικῆς τῶν Τούρκων ἔναντι τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Κύπρου, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο εἶναι ἀμφίβολο, ἐὰν θὰ ἔχει τὸ ἀναμενόμενο ἀποτέλεσμα.

«ΓΝΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

Ὁ Παναγιώτατος Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης κ. κ. Βαρθολομαῖος ἀνεκηρύχθη ἐπίτιμος διδάκτωρ τοῦ τμήματος Ψυχολογίας τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου στὶς 21 Σεπτεμβρίου.

Στὴν ὁμιλία του τὴν ὁποία ἐξεφώνησε κατὰ τὴν τελετὴν αὐτὴ ὁ κ. κ. Βαρθολομαῖος μετὰ θέμα: «Γνώσεις καὶ ἐπιστήμη» ἀναφέρθηκε στὰ ἑξῆς: Πηγὲς τῆς γνώσεως τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ Θεία

Ἀποκάλυψη γιὰ τοὺς πιστοὺς. Ἡ ἀναζήτηση τῆς Ἀλήθειας ὁδηγεῖ τὸν ἄνθρωπο στὴν ἔρευνα ἀφ' ἑνὸς τοῦ ὑλικοῦ σύμπαντος, τῶν νόμων ποὺ διέπουν αὐτὸ καθὼς καὶ σὲ ἐκείνη τοῦ ἐσωτερικοῦ του κόσμου.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτο μέρος ἡ Ἐκκλησία κατηγορήθηκε ὡς ἀντιτιθεμένη πρὸς τὴν γνώση ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐπιστημονικὴ ἔρευνα καὶ ὡς «ἀπαιτοῦσα τυφλὴν καὶ ἀνεξέλεκτον πίστιν εἰς ὅσα δογματικῶς κηρύττει ὡς ἀληθῆ».

Ὅμως ἂν τέτοια συμπτώματα συνέβησαν στὸ παρελθόν στὴν Δυτικὴ Χριστιανισμὸς, ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐπίστευε καὶ πιστεύει ὅτι οἱ γνώσεις ἀποκτῶνται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο μὲ γνωστικὴ ἱκανότητα μὲ τὴν ὁποία τὸν ἐπροίκισε ὁ Δημιουργὸς καὶ μὲ τὶς ιδιότητες τοῦ ἀνθρώπινου λογικοῦ νὰ ἐπεξεργάζεται τὸ προῖον τῆς ἐμπειρίας του ἀπὸ τὸν φυσικὸ καὶ πνευματικὸ κόσμο. Ἐξ ἄλλου ὁ λόγος τοῦ Κυρίου: «γνώσαθε τὴν Ἀλήθεια καὶ ἡ Ἀλήθεια ἐλευθερώσει ὑμᾶς» (Ἰω. 8, 32) προάγει τὸν πιστὸν ὄχι ἀπλῶς σὲ μία διανοητικὴ πληροφόρηση περὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ σὲ μία ἐσωτερικὴ ἐμβάθυνση καὶ βιωματικὴ ἐμπειρία καὶ ἡ γνώση τοῦ εἶδους αὐτοῦ ὁλοκληρώνεται στὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς, τῆς ἀγάπης, ἡ ὁποία εἶναι καρπὸς τῆς Θείας Χάριτος ἡ ὁποία ἐνεργεῖ στὴν ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου.

Ἡ πρόοδος τῶν ἐπιστημῶν θὰ ἐπαυξάνει διαρκῶς τὶς γνώσεις τοῦ ἀνθρώπου γιὰ τὸν φυσικὸν περιβάλλον καὶ τὸν διανοητικὸ καὶ ψυχικὸ κόσμο τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὴ ἡ ἐπέκταση τῶν γνώσεων ἔχει ὁπωσδήποτε ἕνα ὄριο, ἕνα φράκτη ὁ ὁποῖος μπορεῖ νὰ μετατίθεται ἀλλὰ μένει πάντα φράκτης, γιὰτὶ ὑπάρχει πραγματικότητα ποὺ ὑπερβαίνει τὸ σύμπαν ποὺ συλλαμβάνει καὶ ἐλέγχει ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἐποχὴ κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἄνθρωπος ἐστήριξε ὅλας τὰς ἐλπίδας του εἰς τὴν ἐπιστήμην καὶ ἐπίστευσεν εἰς αὐτήν, κατ' ἀκριβείαν εἰς τὸν ἑαυτὸν του ὡς δυνάμενον διὰ τῆς ἐπιστήμης νὰ ἐπιλύσῃ ὅλα τὰ προβλήματα τοῦ κόσμου ἀνήκει εἰς τὸ πα-

ρελθόν. Σήμερον χρειάζεται περισσότερο ταπεινώσεις», συμπεραίνει ὁ Παναγιώτατος καὶ προσθέτει: «Πρέπει νὰ ὑποταχθῶμεν ἐλευθέρως εἰς τὸ Ὑπέρτατον Ὄν, τὸν Τριαδικὸν Θεόν, διὰ νὰ νικήσωμεν τὴν φθορὰν καὶ νὰ ὑπερβῶμεν τὰ ὄρια μας εἴτε γνωστικά, εἴτε βιολογικά, εἴτε ὄντολογικά».

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΥΣΕΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΕΙΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Ἡ γαλλικὴ ἐπιθεώρησης SCIENCE ET VIE κυκλοφόρησε τὸν Αὐγουστο μὲ θέμα τοῦ ἐξωφύλλου «Γιατὶ ὁ Θεὸς δὲν θὰ ἐξαφανισθῆ ποτέ». Πρόκειται δέβαια γιὰ τὴν *πίστη* στὸ Θεό.

Περιέχει τὸ τεῦχος αὐτὸ τέσσερα ἄρθρα μὲ στοιχεῖα ποὺ συνέλεξαν ὁ Nicolas Rey καὶ ἡ Isabelle Bourdial. Τὸ πρῶτο ἄρθρο μᾶς βεβαιώνει ὅτι νευροβιολογικὲς ἔρευνες στὴν Ἀνατομία καὶ Χημεία μὲ ὑπερσύγχρονες μεθόδους ἀπεικόνισεως τοῦ ἐγκεφάλου μᾶς δείχνουν ξεκάθαρα ὅτι ὁ ἐγκέφαλός μας εἶναι προγραμματισμένος γιὰ νὰ πιστεύει. Καμμία ἀμφιβολία γι' αὐτό. Ἄς ἐγκαταλείψουν λοιπὸν τὸν ἀγῶνα ὅσοι ἐπιδιώκουν «θάνατο τοῦ Θεοῦ». Ἀναφέρονται οὐσίες, καθὼς καὶ δομὲς ἐγκεφαλικὲς σχετικὲς μὲ τὴν πίστη, προορισμένες νὰ τὴν ἐξυπηρετήσουν.

Νὰ μὴν παρεξηγήσῃ ὁ ἀναγνώστης τὸ νόημα τῆς μελέτης. Δὲν μποροῦν οἱ μελέτες τῶν Φυσικῶν Ἐπιστημῶν νὰ μᾶς ἀποδείξουν τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ὑπερφυσικοῦ. Μελετοῦν τὴν ἀπασχόληση τοῦ ὑλικοῦ ἐγκεφάλου μας μὲ τὶς ὀντότητες αὐτές. Ἐπίσης οἱ μελέτες αὐτές ἀφοροῦν τὴν θρησκευτικότητα, ἀσχέτως φυσικά, θρησκείας καὶ δόγματος.

Στὸ δεύτερο ἄρθρο, ἀναφέρονται στατιστικὲς ψυχολογικὲς μελέτες ποὺ ἀποδεικνύουν (*ἀποδεικνύουν*) ὅτι ἡ πίστις μειώνει τὸ ἄγχος τῆς ζωῆς. Τὰ θρησκευόντα ἄτομα ἔχουν πολὺ λιγότερο ἄγχος.

Στὸ τρίτο ἄρθρο ἀναφέρεται ὅτι στὰ ἀνθρωπολογικὰ εὐρήματα (ζωγραφικά,

γλυπτικά) τῶν πιό πρωτόγονων ἀνθρώπων, διαπιστώνονται προσπάθειες ἐπικοινωνίας με ὑπερκόσμιες ὀντότητες («Εὐροις δ' ἂν ἐπιών...»).

Στὸ τέταρτο ἄρθρο ὁ ἀνθρωπολόγος γνωσιολόγος Scott Atran λέγει (πράγματα γνωστά) ὅτι ὁ θρησκείων ἀνθρώπος καταβάλλει μεγάλο τίμημα γιὰ νὰ ἔχει μιὰ ἀπά-

νηση στὰ θεμελιώδη ἐρωτήματα τῆς ὑπάρξεως. Ἡ πίστις στοιχίζει ἀκριβὰ (φυσικά, ἰδίως στοὺς μάρτυρες).

Δὲν ὑπάρχει καμία ἀμφιβολία ὅτι τὸ ρεπορτάζ τοῦ SCIENCE ET VIE εἶναι ἐνισχυτικὸ τῆς πίστεως. Γιὰ τοὺς πιστοὺς ἀποδεικνύει τὸ τοῦ Αὐγουστίνου: «Tu Jacisti nos ad Te...».

Θ. ΚΕΤΣΕΑΣ

ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΤΗΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

ΔΙΑΦΗΜΙΣΗ ΥΠΟ ΚΑΤΗΓΟΡΙΑΝ!

Ἡ διαφήμιση θρίσκειται συχνὰ πυκνὰ στὸ ἐπίκεντρο ἔντονων κριτικῶν ἀπὸ πολ-λές πλευρές τῆς ἐλληνικῆς καὶ διεθνούς κοι-νωνίας. Δύσκολα μπορεῖ νὰ ἀκούσει κανεὶς κάποιον θετικὸ σχόλιο γιὰ τὴν ἀποστολὴ τῆς ὡς ἐργαλεῖο τοῦ *marketing*. Συνήθως ἐπι-κρατεῖ εἴτε ἡ ὀλοκληρωμένη ἄρνησή τῆς, εἴτε ὁ ἐντοπισμὸς θεμελιωδῶν καὶ σοβαρῶν ἐλαττωμάτων τῆς λειτουργίας τῆς.

Βέβαια, ἀκόμη καὶ οἱ ἄρνητές τῆς δια-φήμισης κάποια στιγμή αἰσθάνονται τὴν ἀναγκαιότητά τῆς, ὅταν ἀγωνιοῦν νὰ προ-βάλλουν ἕνα προϊόν ἢ μιὰ ὑπηρεσία ποὺ παράγουν. Ἐπιπλέον συνειδητοποιοῦν ὅτι ἡ ἀπουσία τῆς διαφήμισης θὰ ὀδηγοῦσε ἀναπόφευκτα στὴ συρρίκνωση τῆς ἀγορᾶς, ἀφοῦ ἡ ἑλλειπὴς ἐνημέρωση τοῦ καταναλω-τικοῦ κοινοῦ θὰ εἶχε ὡς ἀποτέλεσμα τὴ μείωση τοῦ κύκλου ἐργασιῶν τῶν ἐπιχειρή-σεων καὶ συνεπῶς τὴ μείωση τῆς ἀπασχό-λησης καὶ τῶν εἰσοδημάτων.

Ἀναμφίβολα, οἱ ἐπικρίσεις κατὰ τῆς διαφήμισης ἔχουν κάποια βάση καὶ μπο-ροῦν νὰ ἀφελήσουν, ἀρκεῖ νὰ διατυπώνον-ται με εἰλικρίνεια καὶ σοβαρότητα. Πά-σχουν, δηλαδή, ὅταν γενικεύουν ὀριακὲς καὶ ἀκραῖες κακὲς ἐκδοχὲς τῆς διαφήμισης ὡς σταθερὰ χαρακτηριστικά τῆς, προκειμένου

στὴ συνέχεια νὰ τὴν ἀπορρίψουν. Ἄλλοί-μονο ὅμως γιὰ τὴν κοινωνία μας ἂν γιὰ κάποιους ἀνήθικους γιατροὺς ἀπορρίπτα-με τὴν ἰατρική, με τὴν ἴδια εὐκολία ποὺ ἀπορρίπτουν κάποιοι τὴ διαφήμιση, ἐξ αἰ-τίας κάποιων ἀνήθικων διαφημιστῶν.

Κατηγορεῖται, λοιπόν, ἡ διαφήμιση ὅτι παραπλανᾷ τὸν καταναλωτὴ με ψεύτικα μεγάλα λόγια καὶ τὸν ὑποβάλλει σὲ πλύση ἐγκεφάλου. Δίκαιη ἡ κατηγορία, ὅταν ἀφορᾷ τὶς κακὲς ἐξαιρέσεις. Ἄναντίρρητα, ἡ διαφήμιση εἶναι ἐνημέρωση καὶ μάλιστα μεροληπτική. Ἄλλὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ φαν-ταστεῖ τι θὰ ἔκαναν τὰ προϊόντα τους οἱ ἐπιχειρήσεις ἂν δὲν ὑπῆρχε ἐνημέρωση, ἔστω καὶ μεροληπτική; Ἡ μπορεῖ κανεὶς νὰ φανταστεῖ τοὺς καταναλωτὲς πόσο θὰ τα-λαιπωροῦνταν καθημερινὰ γιὰ νὰ ἐντοπί-σουν, χωρὶς ἐνημέρωση, τὰ προϊόντα ποὺ χρειάζονται;

Κατηγορεῖται ἐπίσης ἡ διαφήμιση ὅτι δημιουργεῖ ἀνάγκες καὶ μάλιστα ἄχρηστες καὶ πλασματικές. Ὅτι παρακινεῖ σὲ περι-τὲς ἀγορὲς προϊόντων, συχνὰ δυσβάστακτες γιὰ τὸν οἰκογενειακὸ προϋπολογισμό. Εὐ-κόλη κατηγορία, ἀλλὰ καὶ συνάμα ἐλαφρά. Οἱ οικονομικὲς καὶ οἱ κοινωνικὲς ἐπιστή-μες ἀποφαίνονται ὅτι οἱ τάσεις κατανάλω-σης προϊόντων καὶ ὑπηρεσιῶν στὶς σύγχρο-

νες κοινωνίες δημιουργούνται και διαμορφώνονται από βαθύτατες κοινωνικές και οικονομικές παραμέτρους.

Ή ακόμη, η διαφήμιση κατηγορείται ότι διαμορφώνει πρότυπα ζωής. Έστω κι αν πρότεινε προτυπα ζωής ή διαφήμιση θα αποτύγχανε να τα επιβάλλει μέσα στον άπελπιστικά σύντομο χρόνο που αφιερώνει ο καταναλωτής σε μία διαφήμιση. Τα πρότυπα ζωής διαμορφώνονται από τα μέσα επικοινωνίας με τα όσα προβάλλουν επί ώρες ατελείωτες και όχι η διαφήμιση που διαρκεί ελάχιστο χρόνο.

Τελικά ως μη ξεχνάμε ότι «διαφήμιση είναι η πρωτότυπη δημιουργία μηνυμάτων, που αναφέρονται σε προϊόντα ή εμπορικές υπηρεσίες, και η δημοσίευσή τους, με την αγορά χώρου ή / και χρόνου στα μέσα επικοινωνίας, με στόχο την παρακίνηση των αποδεκτών αυτών των μηνυμάτων να αγοράσουν τα διαφημιζόμενα προϊόντα - υπηρεσίες» (Θαλή Κουτούπη, «Η διαφήμιση και τα μυστικά της»).

Συνεπώς, η διαφήμιση έρχεται ως άρωγος να τείνει να διαμορφώνει προς συγκεκριμένες επιθυμητές για κάποιους, κατευθύνσεις, τον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι βλέπουν τα πράγματα. Και στην προσπάθεια αυτή η διαφήμιση, ως μεροληπτική έννημέρωση, τονίζει υπερβολικά τις θετικές πλευρές ενός προϊόντος και συσκοτίζει παράλληλα κάποιες άλλες στοχεύοντας σε μία ώριμοποίηση.

Η κοινωνία θα πρέπει να συνεχίσει να τοποθετείται υπεύθυνα και κριτικά απέναντι στη διαφήμιση ιδίως όταν αυτή ξεπερνά όρια και αξίες. Αυτό θα αποβεί ωφέλιμο για την ίδια τη διαφήμιση. Παράλληλα, ως μήν προσπερνάμε ότι η διαφήμιση είναι μια ήσυχη δύναμη, χρήσιμη στην κοινωνία. Γιατί όπως έλεγε και ο διακεκριμένος Γάλλος διαφημιστής Ζακ Σεγκελά «οι καμπάνιες για τις δοντόπαστες έσωσαν περισσότερα δόντια από την τερηδόνα απ' ό,τι τα υποχρεωτικά μαθήματα υγιεινής!».

ΜΑΚΗΣ ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

ΠΕΡΙ ΔΙΑΦΗΜΙΣΕΩΣ ΛΟΓΟΣ ΜΑΘΗΤΩΝ

Ένα ενδιαφέρον μαθητικό έντυπο έπεσε στα χέρια μας και θα μάς άπασχολήσει στο σημερινό σημείωμά μας. Επιγράφεται «Τά δύο φύλα στη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα» και περιλαμβάνει μαθητικές εργασίες πέντε σχολείων (των Δήμων Περιστερίου και Πετρούπολεως). Από το έντυπο αυτό αντιγράφομε δύο παραγράφους από την εργασία με τον τίτλο «τα δύο φύλα μέσα από τις διαφημίσεις»:

«... Το γεγονός όμως ότι η γυναίκα είναι άνεξάρτητη και άπελευθερωμένη λειτούργησε με τέτοιο τρόπο ώστε τα τελευταία χρόνια οι διαφημιστές να την παρουσιάζουν ως ένα αντικείμενο ήδονης, με προφανή στόχο, την αύξηση της ζήτησης των προϊόντων τους.

Χρησιμοποιώντας τη σεξουαλικότητα της ως κύριο όπλο, “παγιδεύουν” το μάτι του άνδρα θεατή παραπέμποντας σε κάτι έντελως διαφορετικό από αυτό που θέλουν να διαφημίσουν. Για παράδειγμα διαφήμιση γυναικείων παπουτσιών που δημοσιεύτηκε σε περιοδικό ποικίλης ύλης, δείχνει μια καλλίγραμμη γυναίκα μόνο με τα εσώρουχά της από την μέση και κάτω, και τα διαφημιζόμενα παπούτσια στα πόδια της. “Ολοι όσοι ρωτήθηκαν για το τι πρόσεξαν σε αυτή τη διαφήμιση, την γυναίκα ή τα παπούτσια, άπάντησαν χωρίς δισταγμό και σκέψη την γυναίκα. Συμπλήρωσαν επίσης, ότι η συγκεκριμένη διαφήμιση τους έκανε μεγάλη έντύπωση. Άρα ήταν άπιτυχημένη επειδή κίνησε την περιέργεια του αναγνώστη. Έτσι φτάνουμε στο συμπέρασμα ότι η γυναίκα χρησιμοποιήθηκε με τρόπο που την υποβαθμίζει και την μειώνει άποκλειστικά και μόνο προς τέρψιν των όφθαλμών του αναγνώστη».

Οι σκέψεις αυτές των μαθητών (και ίσως και των καθηγητών τους) άποπνέουν διεισδυτικότητα και κατανόηση του ρόλου της διαφήμισης στην σύγχρονη εποχή. Στο έντυπο υπάρχουν και φωτογραφίες διαφη-

μίσεων, οι όποιες αποδεικνύουν την θέσι ότι ή γυναίκα χρησιμοποιείται στην διαφήμιση ως «πρόκλησις» και «παγίδευσις» του όφθαλμού για την προώθησι οιδουδήποτε προϊόντος ή υπηρεσίας.

Στήν εποχή μας ή διαφήμισις έχει εξελιχθή σε έπιστημονικώς οργανωμένη τεχνική, αξιοποιεί τά πορίσματα πολλών έπιστημών (Ψυχολογίας, Μάρκετινγκ, κ. ά.) και άποτελεί άπαραίτητη προϋπόθεσι για την προώθησι σχεδόν όλων των προϊόντων / άγαθών. Τεράστια ποσά κάθε χρόνο διατίθενται ως διαφημιστικές δαπάνες από όλο και περισσότερες εταιρείες.

Οί διαφημιστικές εταιρείες (και τής χώρας μας) έχουν καταρτίσει ένα κώδικα δεοντολογίας, τον όποιο υποτίθεται ότι προσπαθούν να τηρήσουν. Άνάμεσα στις αυτόδεσμεύσεις του κώδικος υπάρχει και άναφορά στον σεβασμό του ανθρώπινου σώματος. Στήν πράξι, όμως, οι διατάξεις του κώδικος δέν τηρούνται και πλείστες όσες διαφημίσεις «προβάλλουν» τό γυμνό (συνήθως γυναικειό) σώμα για να διαφημίσουν τά πλέον άσχετα με αυτό καταναλωτικά άγαθά.

Ή χρησιμοποίησις του ανθρώπινου σώματος για διαφημιστικούς σκοπούς γεννά πολλά έρωτήματα ήθικης τάξεως. Άν και ό καταγισμός διαφημίσεων έχει κατά πολν άλλοιώσει τά ήθικα κριτήρια των μαζών και ή πλύσις έγκεφάλου του 20ού αιώνος μās «έπεισε» ότι ή άπροϋπόθετος και προκλητική γυμνωσις του ανθρώπινου σώματος άποτελεί «πρόοδο» και «πολιτισμό», εν τούτοις οι σκεπτόμενοι άνθρωποι διατηρούν πολλές και σοβαρές έπιφυλάξεις. Με την διαφημιστική χρησιμοποίησι του ανθρώπινου σώματος αυτό εκπίπτει σε μέσο για άλλους (άνωτέρους αυτού υποτίθεται) σκοπούς.

Ύποτιμάται κατ' αυτόν τον τρόπο τό ανθρώπινο σώμα, τό όποιο κατά την χριστιανική διδασκαλία είναι άξιο τιμής, φροντίδος και σεβασμού για τους έξής λόγους: α) έπειδή είναι συστατικό του ανθρώπου. Δέν νοείται ανθρώπινή ύπαρξις άνευ του σώματος. β) Τό ανθρώπινο σώμα θεωρείται ιερό και άξιο σεβασμού, ανθρώπινή φύσι (ψυχή και σώμα) με συνέπεια την θέωσί της. γ) Τό ανθρώπινο σώμα, τέλος, κατά την διδασκαλία του άποστόλου Παύλου θεωρείται «ναός του Άγίου Πνεύματος» (δηλ. κατοικία Του, Α΄ Κορ. 6, 19). Γι' αυτό και τά σώματα (λείψανα) πολλών άγιων με την χάρι του Παναγίου Πνεύματος άφθαρτοποιούνται, αναβλύζουν μύρο και έπιτελούν ποικίλα θαύματα. δ) Τέλος, τό ανθρώπινο σώμα θεωρείται μέλος και μέρος του Σώματος του Χριστού, δηλαδή τής Εκκλησίας. Και ό άπόστολος Παύλος άναρωτάται: «Τά μέλη του Χριστού ποιήσω πόρνης μέλη;» (Α΄ Κορ. 7, 15). Έτσι ή θεολογική θεωρησις του ανθρώπινου σώματος άνασκευάζει τά έωλα έπιχειρήματα των εμπόρων του σώματος για διαφημιστικούς λόγους.

Θεωρούμε άνακολουθία τό να εναντιώνεται κάποιος στην έμπορία του σώματος και συγχρόνως να θεωρή θεμιτή την χρήσι του για διαφημιστικούς λόγους. Γιατί μορφή έμπορευματοποίησεως και εκμεταλλεύσεως άποτελεί και ή χρήσις του ως διαφημιστικού μέσου για κατανάλωσι προϊόντων. Γι' αυτό έντυπα και μάλιστα μαθητικά, τά όποια έπισημαίνουν τις στρεβλώσεις τής διαφημίσεως, άποτελούν έλπιδοφόρα μηνύματα για την κριτική στάσι και άντιμετώπισι των συγχρόνων ανθρώπων άπέναντι σε σημερινές μορφές άλλοτριώσεως και συγχύσεως ιδεών και κριτηρίων

ΙΩΑΝΝΗΣ Κ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

Η ΔΙΑΚΗΡΥΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΕΙΑ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΠΗ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Στὸ ἐγκριτο Περιοδικὸ *BMJ* Ἑλληνικὴ Ἔκδοση (Ἰούλιος / Αὐγουστος 2005) διάβασα ὅτι ἐπικυρώθηκε ἀπὸ τοὺς Ὑπουργοὺς Ὑγείας τῶν 52 Κρατῶν μελῶν τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ σκέλους τοῦ Παγκοσμίου Ὄργανισμοῦ Ὑγείας (ΠΟΥ - WHO) ἡ διακήρυξη γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία στὴν Εὐρώπη, τὸν παρελθόντα μῆνα Ἰανουάριο 2005. Πρὸ ἡμερῶν δέ, γιορτάστηκε Ἡμέρα Ψυχικῆς Ὑγείας στὴν Εὐρώπη.

Κατάλαβαν, φαίνεται, οἱ ἀρμόδιοι, ποῖα εἶναι ἡ σημασία καὶ ἡ ἀξία τῆς ψυχικῆς ὑγείας, ἀτόμου καὶ κοινωνίας. Εἶδαν, προφανῶς, μὲ δέος καὶ φόβο, ὅτι οἱ ποικίλης αἰτιολογίας ψυχικὲς διαταραχὲς (ἀπὸ τὶς πιὸ ἀπλὲς μορφὲς μέχρι τὶς βαριὲς ψυχώσεις) ἀτόμων καὶ ὁμάδων, παρουσιάζουν ἀνοδικὴ πορεία καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν νοσοῦντων συνεχῶς μεγαλώνει.

Ἡ ψυχικὴ νόσος, γενικῶς, ἀποτελεῖ σοβαρὸ καὶ δύσκολο κεφάλαιο τῆς «παθολογίας» τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου. Τὸ γιατί καὶ τὸ πῶς φθάσαμε ὡς ἐδῶ καὶ τὸ τι μποροῦμε νὰ κάνουμε, ἀπαιτεῖ μακρὰ συζήτηση. Πάντως, εἶναι ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη ἐπιστημονικῆς βοήθειας καὶ συμπαράστασης στοὺς ψυχικῶς πάσχοντες (αὐτὸ ἐπιβάλλεται καὶ γιὰ λόγους κοινωνικοηθικούς).

Κατάλαβαν οἱ ἀρμόδιοι (ποτὲ δὲν εἶναι ἀργά), ὅτι δίχως ψυχικὴ ὑγεία, μιὰ βασικὴ συνιστώσα τῆς ὑγείας, οὔτε τὸ σῶμα διατηρεῖται ὑγιές, οὔτε ἡ κοινωνικὴ διάσταση τῆς ὑγείας (ὁμαλὲς διαπροσωπικὲς σχέσεις) μπορεῖ νὰ ὑπάρχει. Συνεπῶς, χωρὶς ψυχικὴ ὑγεία, ἡ καθόλου ὑγεία παρουσιάζεται

«ἐλλειμματικὴ». Ἐξ ἄλλου, σύμφωνα μὲ τὸν ὀρισμὸ τοῦ ΠΟΥ, ἡ ὑγεία ὀρίζεται ὡς «κατάστασις πλήρους σωματικῆς, ψυχικῆς καὶ κοινωνικῆς εὐεξίας» τοῦ ἀτόμου. Κατὰ τὴν Ἱατρικὴ, αὐτὴ ἡ «κατάστασις» πρέπει νὰ γίνεταί «ὑποκειμενικῶς καὶ ἀντικειμενικῶς ἀντιληπτή». Μιὰ τέτοια ὑγεία, ὁ ΠΟΥ καθώρισε νὰ εορτάζεται στὶς 7 Ἀπριλίου, κάθε χρόνο (ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΗΜΕΡΑ ΥΓΕΙΑΣ), θάζοντας καὶ ἓνα θέμα - μήνυμα πρὸς ὅλο τὸν κόσμο.

Ὅσον ἀφορᾷ στὸ πρόγραμμα δράσης γιὰ τὴν ψυχικὴ ὑγεία στὴν Εὐρώπη, ὀρίζονται ὀργανώσεις χρηστῶν ὑπηρεσιῶν ὑγείας (ἢ ὑπογράμμιση εἶναι δική μου) καὶ μὴ κυβερνητικὲς ὀργανώσεις, ὥστε νὰ προετοιμαστοῦν μὲ κατεῦθυνση τῆς συμπαράστασης (ιατρικῆ, νομικῆ, κοινωνικῆ) στοὺς κάθε ἡλικίας ψυχικῶς νοσοῦντες. Συγχρόνως, ἀναφέρονται «σεβασμὸς στὴν αὐτονομία τῶν χρηστῶν ὑπηρεσιῶν ὑγείας», χρηματοδοτήσεις, κ. ἄ. Καλὰ, ἅγια καὶ ἐπιβεβλημένα ὅλα αὐτὰ γιὰ τοὺς ψυχικῶς ἀσθενεῖς.

Καὶ ἡ σκέψη μου πάει ἄλλοῦ. Στὴν ἱατρικὴ ἰσχύει, κυρίως, τὸ προλαμβάνειν. Χρειαζόμαστε, περισσότερο, τὰ μέτρα προλήψεως τῆς ψυχικῆς νόσου καὶ τρόποι προαγωγῆς τῆς ψυχικῆς ὑγείας.

Γιὰ τὴν πρόληψη τῆς ψυχικῆς νόσου καὶ γιὰ τὴν θεραπεία τῆς, ἀσφαλῶς, χρειάζονται (καὶ ποῖος τὸ καθορίζει αὐτό;) ψυχικῶς ὑγιεῖς «χρηστες ὑπηρεσιῶν ὑγείας» (τοὺς γράφω ὁμοίαι κ' ἐγώ, παρ' ὅλο ποῦ θεωρῶ ἀκομψο τὸν τίτλο γιὰ ψυχιάτρους, νοσηλευτὲς ψυχικῆς νόσου, ψυχολόγους, οἱ ὅποιοι εἶναι «κίεροι λειτουργοὶ» καὶ ὄχι κάποιοι... «χρηστες»).

Τὸ ἔργο χρηστῶν ὑπηρεσιῶν ὑγείας

άπαιτεί πρόσωπα, τὰ ὁποῖα γνωρίζουν καὶ βιώνουν τὶς «μεγαλομοριακὲς ἐνώσεις» καὶ τὰ «ίχνοστοιχεῖα» τοῦ ψυχικοῦ κόσμου τοῦ ἀνθρώπου. Ἄπαιτεῖ πρόσωπα ποὺ γνωρίζουν τὴν «ψυχὴ» τῆς ψυχῆς, δηλαδὴ τὸ πνεῦμα, τὸ μεδοῦλι τῆς ὄντότητος, ποὺ λέγεται ψυχοπνευματικὸς κόσμος τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι «ὄν πνευματικόν», εἶναι «ὑπαρξη», ποὺ δὲν ἐξαντλεῖται μόνο στὸ βιολογικὸ καὶ ψυχοσυναισθηματικὸ ἐπίπεδο τῆς λειτουργίας τοῦ ὄργανισμοῦ του.

Ἐπανερχομαι στὴ σκέψη, ὅτι τὸ ἐνδιαφέρον, τῶν ἀρμόδιων τῆς Πολιτείας καὶ τῆς Κοινωνίας τῶν Λαῶν τῆς Εὐρώπης, πρέπει νὰ στραφεῖ στὴν πρόληψη τῆς ψυχικῆς νόσου καὶ στὴν προαγωγή τῆς ψυχικῆς υἰείας, ἰδιαίτερος τῶν παιδιῶν καὶ τῶν νέων, τότε ποὺ ἀναπτύσσεται ἡ προσωπικότητά του.

Εἶναι δὲ γνωστὸν, ὅτι τὸ παιδί μεγαλώνει μὲ τὸν γονέα του, τὸ δάσκαλο καὶ τὸν γιατρό του. Αὐτοὶ ἀποτελοῦν τοὺς καλύτερους «φροντιστὲς» τῆς καθόλου υἰείας του.

Μαζὶ πρέπει νὰ εἶναι, Πολιτεία, Κοινωνία, πνευματικοὶ ἄνθρωποι, Ἐκκλησία, Μέσα Μαζικῆς Ἐνημέρωσης (κάθε τύπου). Τὰ τελευταῖα ἔχουν πολλὰ θετικὰ στοιχεῖα, ἀλλὰ καὶ πολλὰ βλαπτικὰ, τὰ ὁποῖα «μολύνουν» τὸν ψυχικὸ κόσμο τοῦ ἀνθρώπου, διαμορφώνοντας μὴ νοοτροπία καὶ βιοτροπία, ἀτόμου καὶ κοινωνίας, ποὺ δὲν πρέπει νὰ θεωρηθεῖ ἀμέτοχη ἐμφανίσεως ψυχικῆς νόσου.

Ὅμως, πρέπει νὰ παραδεχτοῦμε, περισσότερο, ὅτι τὸ πρόβλημα τῆς ψυχικῆς υἰείας μας εἶναι πρόβλημα με τ α φ υ σ ι κ ῆ ς τοποθετήσεως. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, ἀποπνευματωμένος καὶ στεγνὸς ἀπὸ τὴ «μεταφυσικὴ ἀναδροχία», βιώνει «σὰν νὰ μὴν ὑπάρχει Θεός». Πουθενὰ δὲν ἀφήνει ἀνοιχτὴ χαραμάδα στὴν ψυχὴ του, ὥστε νὰ βλέπει καὶ νὰ ἀκροᾶται τὸ Θεό. Ἔτσι ἡ ψυχὴ του γεμάτη ἀπὸ κρυφὲς ἐγνοίες καὶ ἐνοχῆς

καὶ ἀελλισία, πονάει καὶ στὸ τέλος... ἀρρωσταίνει.

Ἄν οἱ ἀρμόδιοι, γὰρ τὴν ψυχικὴ υἰεία στὴν Εὐρώπη, ἐνδιαφέρονται, πρέπει νὰ θυμηθοῦν τὶς χριστιανικὲς ρίζες τῆς, ποὺ ἔθρεψαν τοὺς λαοὺς τῆς. Εὐρώπη χωρὶς τὴν «ψυχὴ» τοῦ πολιτισμοῦ τῆς, ψυχικὴ υἰεία δὲν μπορεῖ νὰ θρεῖ...

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ
ΜΙΧ. Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

Κύριε Διευθυντά,

Εἶναι ἄξια προσοχῆς μία παρατήρηση ποὺ ἔκανε στὸ Διεθνὲς Συνέδριο γὰρ τὶς πανανθρώπινες ἀξίες (Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Μάϊος 2004) ὁ Καθηγητὴς *T. Lindholm* τοῦ Νορβηγικοῦ Κέντρου γὰρ τὰ Ἀνθρώπινα Δικαιώματα. (Πανεπιστήμιο τοῦ *Oslo*). Εἶπε συγκεκριμένως: «Ὁ Μάξιμος (ὁ ὁμολογητὴς) στὸ ἔργο του περὶ τῆς Κυριακῆς Προσευχῆς ἐρμηνεύοντας τὸ «Ἐλθέτω ἡ Βασιλεία Σου» ἀπορρίπτει ὅλες τὶς διαφοροποιήσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων ποὺ ὀδηγοῦν σὲ καταφρόνηση τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τὸν ἄλλον, ἐνῶ καὶ οἱ δύο εἶναι ἐκ φύσεως τῆς ἰδίας ἀξίας, καὶ παρακινεῖ τοὺς ἀνθρώπους νὰ μὴν κυριαρχοῦν ἐπὶ τῶν ἄλλων τυραννικά, παραβιάζοντας ἔτσι τὴν θεῖαν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου».

Ὁ ἴδιος καθηγητὴς παραπέμπει στὴν ἀγγλικὴ μετάφραση τῆς «*Φιλοκαλίας*» τοῦ ἀγίου Νικοδήμου καὶ ἀγίου Μακαρίου (ἐκδοση *Faber and Faber*, Λονδίνο 1988). Προσθέτει ἀκόμη ὅτι ὁ Νορβηγὸς συνάδελφός του στὴν φιλοσοφία *T. T. Tollefjen* τοῦ ὑπέδειξε ὅτι ὑπάρχει ἕνας πλοῦτος ἀξιολογῆς πατερικῆς ὀρθοδόξου θεολογίας, ποὺ δὲν ἔχει ἐκτιμηθῆ δεόντως.

Μὲ ἐκτίμηση
ΗΛ. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

Η ΣΤΗΛΗ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Arvo Pärt (1935 -)

Ο Άρβο Πέρτ γεννήθηκε κοντά στο Ταλίν της Εσθονίας. Τα παιδικά του χρόνια σημαδεύτηκαν από τη κατοχή της Εσθονίας από το Σοβιετικό καθεστώς. Κατοχή που διήρκεσε μισό αιώνα - ως τα μέσα της δεκαετίας του 1990.

Από νεαρή ηλικία ο Πέρτ άρχισε να εξερευνά και να ενδιαφέρεται για τη μουσική. Άκουγε πολύ μουσική από ραδιόφωνο και αυτοσχεδίαζε στο πιάνο τις πρώτες του συνθέσεις.

Το 1962, με μια σύνθεσή του ή οποία επικρίθηκε από πολλούς Σοβιετικούς ως «φιλοδυτική», κερδίζει το πρώτο βραβείο σε έναν από τους σημαντικότερους διαγωνισμούς για Νέους Συνθέτες της ΕΣΣΔ. Άλλα και κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, η μουσική του συχνά επικρινόταν από το Σοβιετικό μουσικό καθεστώς, διότι δεν άκολουθούσε τα πρότυπα που αυτό είχε θέσει, λες και η έμπνευση μπαίνει σε καλούπια! Το ποτήρι για το καθεστώς ξεχείλιζε το 1968, με το έργο του Πέρτ "Credo" (Πιστεύω). Το έργο αυτό σόκαρε πολύ το καθεστώς, αλλά αυτό που έφερε πολλά προβλήματα στο συνθέτη ήταν η διακήρυξή του: «Πιστεύω στον Ήσού Χριστό». Το έργο άμέσως απαγορεύθηκε σε όλη τη Σοβιετική Ένωση και ο συνθέτης του έργου έπεσε σε δυσμένεια.

Το 1980 η οικογένεια του Πέρτ μεταναστεύει στο Βερολίνο με ένα ενδιάμεσο σταθμό τη Βιέννη. Σε σύντομο χρονικό διάστημα ξεκίνησε πάλι τη συνθετική του εργασία, χωρίς όμως το φόβο τς κριτικής του Σοβιετικού καθεστώτος. Έτσι, η συνθετική του παραγωγή συνεχίζεται μέχρι σήμερα και εμπνέεται βασικά από τη βαθειά (και

δοκιμασμένη) χριστιανική του πίστη. Έργα του όπως, «Πάθη κατά Ιωάννη» (1981), «Έπτα μεγάλα Αντίφωνα» (1988), «Οί Μακαρισμοί» (1990), «Λιτανεία» (1994) από προσευχές του Άγιου Ιωάννη του Χρυσόστομου, «Τρισάγιον» (1992 / 95), «Σε τόν Θεόν» (1999) παραγγελία από το Βατικανό και τόν Πάπα Ιωάννη - Παύλο ΙΙ για τόν έορτασμό τών 2000 χρόνων από τη γέννηση του Χριστού, έχουν αγαπηθεί και βρει μια θέση στις καρδιές πολλών ανθρώπων.

John Tavener (1944 -)

«Σε οτιδήποτε κάνω, εμπνέομαι από το Θεό... η μουσική είναι μια μορφή προσευχής, ένα Μυστήριο». (*John Tavener*).

Ο *John Tavener*, μακρυνός απόγονος του μεγαλύτερου Άγγλου συνθέτη της Αναγέννησης *John Taverner* (1495 - 1545), συγκαταλέγεται ανάμεσα σ' έναν από τους σημαντικότερους Άγγλους συνθέτες της γενιάς του. Το 1992, το έργο του «*The Protecting Veil*» («Το προστατευτικό Πέπλο», αναφορά στη Παναγία και την Άγία Σκέπη, εμπνευσμένο από τη βυζαντινή παράδοση για την εμφάνιση της Παναγίας των Βλαχερνών στην Κωνσταντινούπολη, στις αρχές του 10ου αιώνα, όταν η Πόλη πολιορκείται από τους Σαρακηνούς), για σόλο βιολοντσέλο και όρχηστρα έγχορδων, κερδίζει το σημαντικότερο βραβείο του έγκριτου περιοδικού *GRAMORHONE*, «*Best Contemporary Recording*». Το έργο, το οποίο έχει γίνει ιδιαίτερα δημοφιλές, αναπτύσσεται με τόν τρόπο της βυζαντινής μουσικής. Το σύνολο τών έγχορδων δημιουργεί ένα ήχητικό φόντο που παίζει τόν ρόλο του βυζαντινού ίσοκρατήματος, ενώ

τὸ βιολοντσέλο κινεῖται πάνω στὸ φόντο αὐτὸ μὲ ἓνα τρόπο τραγουδιστό, σὰν νὰ ἐπρόκειται γιὰ τὸν ψάλτη. Ἡ δομὴ τοῦ ἔργου ἀποτελεῖται ἀπὸ 8 μέρη, ποὺ ἀντιστοιχοῦν σὲ ἰσάριθμες σκηνές τοῦ βίου τῆς Παναγίας. Ὁ ἴδιος ὁ Τάβενερ, σὲ συνέντευξή του στὸ *BBC*, χαρακτήρισε τὸ ἔργο ὡς μιὰ πολὺπτυχη βυζαντινὴ εἰκόνα ὅπου τὸν ρόλο τοῦ ἀγιογράφου παίξει ὁ βιολοντσελίστας.

Ἔτος-ὀρόσημο στὴ ζωὴ τοῦ συνθέτη τὸ 1977, ἀφοῦ τότε ἀσπάζεται τὴν Ὁρθόδοξία καὶ ἀρχίζει νὰ συνθέτει ἔργα-φωνητικὰ ἢ ὀρχηστρικά-ἐμπνευσμένα ἀπὸ τὸν πλοῦτο τῆς Ὁρθόδοξης Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Μέχρι τότε ἦταν ἐνεργὸ μέλος τῆς Ἀγγλικανικῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐπὶ 15 χρόνια ἦταν ὀργανίστας τοῦ Πρεσβυτεριανοῦ Ναοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου στὸ Κένσιγκτον.

Ἀπὸ τὸ 1981, μὲ τὴν καθοδήγηση καὶ μετάφραση Ἱερῶν καὶ Πατερικῶν κειμένων τῆς Ἠγουμένης τοῦ ρωσικοῦ ὀρθόδοξου μοναστηριοῦ στὸ Γιόρκσαϊρ, γερόντισσας Θέκλας, συνθέτει ἔργα μὲ καθαρὰ θρησκευτικὸ περιεχόμενο: «*Ὁσία Μαρία ἢ Αἴγυπτία*», «*Ἡ Ἀνάληψη*», «*Θρῆνος τῆς Θεοτόκου*», «*Ὁ κρυμμένος θησαυρὸς*», «*Ὁ Ἀκάθιστος τῶν Εὐχαριστιῶν*», κ. ἄ.

Στὴν «Ὁρθόδοξη περίοδο» τοῦ συνθέτη ἀνήκει καὶ τὸ «*Ikon of Light*» (Εἰκόνα τοῦ Φωτός), γραμμένο τὸ 1984 γιὰ δυὸ χορωδίες καὶ τριὸ ἐγχόρδων. Τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι ἐμπνευσμένο ἀπὸ κείμενο τοῦ Ἁγίου Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, τοῦ πρὸ μεγάλου

μουσικοῦ θεολόγου τοῦ 10ου αἰῶνα. Τὸ κείμενο εἶναι τὸ πασίγνωστο γιὰ τοὺς ὀρθόδοξους «*Ἅγιος ὁ Θεός, Ἅγιος Ἰσχυρός... Ἐλθέ τὸ Φῶς τὸ ἀληθινόν, ἐλθέ ἡ αἰώνιος Ζωή*». Τὸ ἔργο ἔχει ἠχογραφηθεῖ καὶ ἐρμηνεύεται στὰ ἑλληνικὰ ἀπὸ τὸ θευμαῖο φωνητικὸ συγκρότημα *Tallis Scholars*, ἓνα συγκρότημα ποὺ ἔχει ἰδιαιτερές σχέσεις μὲ τὴ μουσικὴ τοῦ Τάβενερ.

Στὸ θρησκευτικὸ περιεχομένον βιβλίον μὲ τίτλο *IKONS* («*Εἰκόνες*»), στὸ ὁποῖο συνεργάστηκε μὲ τὴ Μητέρα Θέκλα, ἀναφέρει ὁ *Tavener* μεταξὺ ἄλλων στὸν πρόλογο καὶ τὰ ἐξῆς: «... ὅσον ἀφορᾷ τὸ ἔργο μου *Ὁ Ἀκάθιστος τῶν Εὐχαριστιῶν*, τὸ ὁποῖο βασίζεται σὲ Ρωσικὸ κείμενο, ξεκίνησα νὰ χιτίζω μιὰ γλώσσα μουσικοῦ συμβολισμοῦ ἢ ὁποῖα θὰ μπορούσε ν' ἀνασύρει τὸ ἐσωτερικὸ νόημα, τὴ θεολογία καὶ τὴ φιλοσοφία τοῦ κειμένου... Ὁ μουσικὸς συμβολισμὸς σ' ἓνα ἄλλο ἔργο μου, στὴν *Ὁσία Μαρία τὴν Αἴγυπτία*, ἦταν πολὺ σημαντικὸς, ἐπιπλέον δὲ πολὺ δύσκολος, λόγω τῶν παραδόξων τῶν προσώπων καὶ τῶν γεγονότων. Μὲ βοήθησε ὁμως πολὺ στὴν κατανόηση καὶ ἐμβάθυνση τῆς ἱστορίας τοῦ βίου της, ἡ μελέτη τῶν ἀρχαίων Πατέρων τῆς Αἰγύπτου, μὲ τὴν εὐθύτητά τους, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴν ἄπειρη εὐσπλαχνία τους, χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα σχεδὸν παντελῶς ἄγνωστα στὶς μέρες μας!».

ΑΝΤΩΝΗΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΔΙΑΘΗΚΗ

Γλυκοχάραμα στο μωραϊτικο χωριό. Πικρό, φαρμακερό γλυκοχάραμα. Τὰ βουνὰ ροδίζανε στῆς αὐγῆς τὸ πρῶτο φῶς. Ἄν γινόταν ὁμως, νὰ μὴ ξημέρωνε ἐκεῖνη ἡ μέρα...

Ἄλαφιασμένα χτύπησαν οἱ καμπάνες τῆς Ἁγία - Σωτήρας. Τὸ ἴδιο ἀλαφιασμένοι κι ἀνάστατοι, πετάχτηκαν ἀπὸ τὰ κρεβάτια τους κι οἱ χωρικοί. Σιγὰ - σιγὰ μὲ προφύλαξη ἀνοίγουν οἱ πόρτες. Ἄπὸ μέσα προβάλλουν πρόσωπα φοβισμένα, γεμάτα τρόμο.

— Μὴν ἦρθαν, τάχα, οἱ Γερμανοί; ἀναρωτιοῦνται.

Τούτη ἡ σκέψη τοὺς ἔφερε σύγκρουο, ἀνατριχίλα.

Τὰ σκυλιὰ εἶχαν πιάσει ν' ἀλυχτάνε. Τὰ παιδιὰ ξύπνησαν τρομαγμένα· τσίριζαν, ἔκλαιγαν. Κι ἔμοιαζε τὸ κλάμα τους μὲ διαμαρτυρία γιὰ κείνους πὺν τοὺς χάλασαν τὸν ὕπνο.

Ἄπὸ στόμα σὲ στόμα μαθεύτηκε τὸ θλιβερό μαντάτο: Τὸ χωριὸ εἶναι κυκλωμένο ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς. Ἡ διαταγή τους εἶναι νὰ συναχθοῦν οἱ ἄντρες στὴν πλατεῖα. Ὅλοι οἱ ἄντρες, ἐξὸν ἀπὸ τοὺς γέρους καὶ τὰ παιδιὰ. Καὶ νὰ κάνουν γρήγορα, νὰ μὴν ἀργοῦνε. Δὲν ἔχουν καιρὸ γιὰ χάσιμο.

Ντύνονται διαστικὰ, πρόχειρα. Τὰ χέρια τους τρέμουν. Φοβοῦνται, φοβοῦνται πολὺ... Τίς προάλλες μάθανε ὅτι στὸ διπλανὸ χωριὸ ντουφέκιασαν ἐννιά, σὲ ἀντίποινα πὺν οἱ ἀντάρτες σκότωσαν τρεῖς δικούς τους.

Ἔνας - ἕνας, σκυθρωποί, ἀμίλητοι, ἀλαφροπατώντας πλησιάζουν τὴν πλατωσιὰ τοῦ χωριοῦ. Ἄντρες λιοκαμένοι, ψημένοι στὴ δουλειά, μὰ καὶ νέα, ἀμούστακα παλ-

ληκαρόπουλα. Ἐκεῖ γύρω στοὺς σαράντα νομάτους. Ἀνάμεσά τους κι ὁ παπάς. Μῆτριο ἀνάστημα, ξερακιανός, ἴσαμε πενήντα χρονῶν.

Καμιὰ δεκαριά Γερμανοί, ὄπλισμένοι σὰν ἀστακοί, μὲ τὸ χέρι στὴ σκανδάλη, τοὺς περιμένουν. Μούτρα ἄγρια, σκληρά, μάτια πὺν γυαλίζουν παράξενα. Μοιάζουν μὲ γυπαετούς, πὺν ἔχουν μπροστὰ τὸ θύμα τους καὶ ζυγιάζονται ἀπὸ ψηλά, ἔτοιμοι νὰ ὀρμήσουν κατεπάνω του καὶ νὰ τὸ κατασπαράξουν.

Ἄρχηγός τους εἶναι ἕνας ψηλὸς ἄντρας, ξανθότριχος, μὲ αὐστηρή, ἀγέλαστη ὄψη καὶ ἀετίσιο βλέμμα. Τέρνερ εἶναι τ' ὄνομά του. Βηματίζει νευρικά, μὲ κινήσεις πὺν πειθαρχοῦν σὲ κάποιον ἄγνωστο κανονισμό.

Λίγο πὺν πέρα ἔχουν μαζευτεῖ οἱ γυναῖκες. Ἄνιφτες, ξεμαλλιασμένες, μὲ τὸν τρόπο ζωγραφισμένο στὸ πρόσωπό τους. Κοντὰ τους στέκονται τὰ παιδιὰ, ἀμίλητα κι αὐτὰ, παγωμένα.

Μιὰ δουδαμάρα παράξενη, κρύα, θανατερὴ βαραίνει γύρω τὴν ἀτμόσφαιρα.

Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς κοίταξε μὲ βλοσυρὴ ματιὰ ἕναν - ἕνα. Ἐπειτα, ἔβαλε τὸ χέρι του στὴν τσέπη καὶ τράβηξε ἀπὸ μέσα ἕνα διπλωμένο χαρτί. Τὸ ἀνοίξε. Εἶναι ἔτοιμος νὰ σπάσει τὴ σιωπή. Ὅλοι κρέμονται ἀπὸ τὸ στόμα του. Νεκρικὴ σιγή. Μπορεῖς ν' ἀκούσεις καὶ τὴν ἀνάσα τοῦ διπλανοῦ σου.

Ἡ φωνὴ του ἀκούγεται τώρα βαριά, σκληρή, χωρὶς ἔλεος· μαχαίρι πὺν τρυπάει τὴν καρδιά.

Πλάϊ του στέκεται ὁ Ἕλληνας διερμη- νέας. Κακομούτσουνος, μὲ δαθουλωμένα

μάτια που ἀλλθωρίζουν, γεμάτα πονηριά. Μεταφράζει τὰ λόγια του Γερμανού:

– “Όσοι ἀκούσουν τ’ ὄνομά τους νὰ περάσουν ἐδῶ μπροστά. Οἱ ἄλλοι εἶναι ἐλεύθεροι νὰ φύγουν.

Τὸ γυναικομάνι ἐκεῖ, στὴ θέση του, ἀσάλευτο. Ἡ ἀγωνία τους ἔφτασε στὸ κατακόρυφο.

Ὁ διερμηγέας διαβάζει: Παπα - Θανάσης, Ἀποστόλης Κούτσουρης, Ἀνέστης Ἀγουρίτσας, Λευτέρης Βέλιουρας, Ἀντρέας Γιαννακούλιας.

– Καπετάνιε. Ἀκούγεται νὰ λέει ὁ παπα - Θανάσης. Μὲ τὸ συμπάθιο. Τί κάναμε καὶ μᾶς κρατᾶτε; Πειράξαμε κανέναν; Ἀδικήσαμε, κλέψαμε;

Ἐκρηξη σημειώνεται τότε. Ὁ Τέρνερ ἐξαγριώνεται, ἀφρίζει ἀπὸ τὸ κακό του. Μιλᾷει γρήγορα, μὲ κοφτὲς φράσεις, ἀκατανόητες γιὰ τὸ πλῆθος.

– Σκασιμός. Δυὸ φορὲς ἔστειλες ψωμιά στους ἀντάρτες. Τὰ ξέρομε ὅλα. Τώρα θὰ πληρώσεις.

– Δὲ μιλᾷς σωστά, Καπετάνιε. Ξαναλέει ὁ παπάς. Ξεχνᾷς πὼς εἶμαι ὑπηρετὴς τοῦ Θεοῦ κι ἔχω καθήκον νὰ βοηθῶ τοὺς συνανθρώπους μου;

– Παπά, σὰν πολλὰ λές. Λιγότερα τὰ λόγια σου.

Ὁ Τέρνερ στρέφεται στους ἄντρες του, πὺν περιμένουν διαταγές:

– Ἐμπρός. Μούγκρισε στὴ γλώσσα τους. Δέστε τους. Τὰ χέρια πίσω. Γρήγορα.

Ἐνα μοιρολόγι ξέσπασε τότε. Πνιχτὸ κλάμα μὲ ξεφωνητὰ μαζί.

– Ἀποστόλλη... Λευτέρη... Ἀνέστη... Μπαμπάαα...

Δυὸ - τρία παιδιά ἔτρεξαν ν’ ἀγκαλιάσουν τὸν πατέρα τους, ἀλλὰ οἱ Γερμανοὶ τὰ σταμάτησαν. Ἐκεῖνα ἔβαλαν τὰ κλάματα...

Δίνεται διαταγὴ νὰ ξεκινήσουν. Ποῦ θὰ τοὺς πᾶνε; Κανέναν δὲν ξέρει.

Ὁ παπα - Θανάσης περπατοῦσε καμαρωτός, μὲ τὸ κεφάλι ψηλά. Στὴν ὄψη του ἦταν διάχυτη μιὰ γλυκειὰ - γλυκειὰ ἡρεμία. Λόγια προσευχῆς ψιθυρίζουν τὰ χεῖλη του:

«Ἐὰν γὰρ καὶ πορευθῶ ἐν μέσῳ σκιᾶς θανάτου οὐ φοβηθήσομαι κακά, ὅτι Σὺ μετ’ ἐμοῦ εἶ...».

– Κουράγιο παιδιά. Γυρίζει καὶ λέει στους χριστιανούς του.

Μιὰ ὥρα σχεδὸν ποδαρόδρομο στὶς κακοτράχαλες βουνοπλαγιές, ἀνάμεσα σὲ πουρνάρια, σφάλαχτρα καὶ ἀγριάγκαθα Γδάρθηκαν μᾶτῶσαν τὰ πόδια τους.

Περπατᾷ καὶ σκέπτεται ὁ παπα - Θανάσης. Ὁ νοῦς του τρέχει πετᾷ στὰ περασμένα. Σὰν κινηματογραφικὴ ταινία ξετυλίγεται ἡ πρωτινὴ ζωὴ του:

Ξεριζωμένος ἔφτασε τὸ ’22 σὲ τοῦτο τὸ χωριό. Στὴν Τραπεζοῦντα τῆς Μικρασίας ἄφησε τὰ κόκκαλα τῶν πατέρων του - Θεὸς σχωρέστους. Ἐδῶ ἔριξε καινούργιες ρίζες. Παντρεύτηκε ἔκανε παιδιά. Μιὰ μέρα οἱ χωρικοὶ τοῦ ζήτησαν νὰ γίνει παπάς τους. Κουβαλοῦσε μέσα του ζωντανὴ τὴν ἅγια πίστη. Εἶδε τὴν ἀγάπη τους ἔκανε τὸ σταυρό του καὶ δέχτηκε. Ἀπὸ τότε πορεύτηκε σὰν τὸν καλὸ τσοπάνο στὰ πρόβατά του. Καὶ τὸ Εὐαγγέλιο ἐξηγοῦσε κάθε Κυριακὴ. Καὶ τὰ παιδιά μάζευε νὰ τοὺς πεῖ τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ. Μήπως πάλι δὲν ἔτρεξε γιὰ τὸ κοινὸ καλό; Χτίστηκε καινούργια ἐκκλησιά, φτιάχτηκε τὸ γιοφύρι, ἄνοιξε ὁ δρόμος γιὰ τὴν πόλη. Κι ὅταν ἦρθε ἡ καταχνιὰ μὲ τοὺς καταχτητὲς, στάθηκε κοντὰ στους χριστιανούς του. Σύντρεξε τὶς οἰκογένειές τους, παραμύθισε τοὺς ὀλιγόπιστους. Δυὸ φορὲς τὸν ἔπιασαν οἱ ναζί. Τούτη δῶ εἶναι ἡ τρίτη. Τὴν πρώτη φορὰ τὸν ἔκλεισαν σὲ μιὰ βρώμικη ἀποθήκη. Νηστικός, ἀπόπιστος, συντροφιά μὲ τὰ ποντίκια. Ἐπειτα τὸν ἄφησαν, μὰ σὲ τρεῖς μῆνες τὸν ξανάπιασαν. Τὸν χτύπησαν ἄσχημα. Ἡ κατηγορία ἦταν πὼς βοηθοῦσε τοὺς ἀντάρτες. Κι ὅτι ἐνῶ ἤξερε τὸ κρησφύγετό τους, αὐτὸς ἐκεῖ... νὰ τὸ ἀρνιέται. Κι ἐκεῖνοι νὰ τον χτυπᾶνε...

... Εἶχαν φτάσει σ’ ἕνα ξάγναντο. Ἐκεῖ σταμάτησαν.

Φέρνουν γύρω τὴ ματιὰ τους. Πεῦκα κι ἔλατα ὅσο κόβει τὸ μάτι σου. Τὸ δάσος τοῦ Θεοῦ σ’ ὅλο τὸ μεγαλεῖο του. Ἡρεμο, φι-

λόξενο, τόσο ὁμορφο.

Ὁ Γερμανὸς ἀξιωματικὸς ἀπομακρύνεται μὲ τὸ διερμηνέα καὶ κάτι συζητάνε χαμηλόφωνα. Σὲ λίγο γυρίζουν.

– Στὸ χέρι σας εἶναι νὰ γλυτώσετε. Ἄρκει νὰ μᾶς πείτε ποῦ κρύβονται οἱ ἀντάρτες, λέει ὁ διερμηνέας.

– Δὲν ξέρουμε τίποτα, ἀπαντᾷ ὁ παπα - Θανάσης.

– Ἄλλοι αὐτά, παπά... Ξέρετε. Καὶ πολὺ καλὰ μάλιστα.

Πέρασαν δυὸ - τρία λεπτά, χωρὶς νὰ μιλήσει κανένας.

– Λοιπόν; Ποῦ κρύβονται οἱ ἀντάρτες;

– Σᾶς εἶπα. Δὲν ξέρουμε, ἐπανέλαβε ὁ παπάς.

– Οἱ ἄλλοι τί λένε;

– Δὲν ἔχουμε νὰ ποῦμε τίποτα, ἀπάντησαν σχεδὸν μ' ἓνα στόμα καὶ οἱ τέσσερις.

– Πολὺ καλὰ, λοιπόν.

Ὁ διερμηνέας κοίταξε τὸν Τέρνερ καὶ κούνησε ἀρνητικὰ τὸ κεφάλι του.

Θηρίο ἐγίνε ἐκεῖνος· θόλωσε τὸ μυαλό του. Κοντοσυγώνει τὸν παπὰ καὶ τὸν φτύνει. Τὸν σπρώχνει. Τοῦ τραβάει τὰ γένια. Ξαφνικά, σηκώνει τὸ χέρι του, σκληρὸ σὰν κούτσουρο, καὶ τὸν ραπίζει στὸ μάγουλο.

Ὁ παπὰς πισωστρατίζει. Παραλίγο νὰ πέσει κάτω, ὅπως ἦταν μὲ τὰ χέρια δεμένα. Κοκκίνησε τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὸ χτύπημα· μάτωσαν τὰ γένια μὲ τὸ τράβηγμα. Ὁ πόνος διαπερνάει ὀλόκληρο τὸ κορμί του.

Ὁ Γερμανὸς κάτι λέει στὸν διερμηνέα καὶ ἐκεῖνος τὸ μεταφέρει:

– Σᾶς δίνω μιὰ τελευταία εὐκαιρία, ἂν θέλετε νὰ ζήσετε. Ἀπαιτῶ νὰ ζητωκραυγάσετε γιὰ τὸν Χίτλερ.

Ὁ παπα - Θανάσης γυρίζει στοὺς ἄλλους καὶ λέει: – Ὅχι παιδιά μου. Ἄς σηκώσουμε τὰ μάτια στὸν οὐρανὸ καὶ ἄς φωνάξουμε: «Ζήτη ἢ Ἑλλάδα».

Ὁ Τέρνερ πηγαινοέρχεται πέρα - δῶθε. Ἡ νευρικότητα ποῦ τὸν κατέχει εἶναι φανερή. Ἀνάδει τὰ τσιγάρα τὸ 'να πίσω στ' ἄλλο. Σὲ κάποια στιγμή στέκεται καὶ κάτι λέει στοὺς στρατιῶτες του. Ἐκεῖνοι χαίρε-

τοῦν στρατιωτικὰ καὶ ἀποτραβιῶνται δέκα μέτρα πιὸ πέρα. Ἡ ἀπόφαση εἶναι παρμένη: Θὰ τοὺς ντυφεκίσουν. Ὁ παπὰς ζητάει χαρτί καὶ μολύβι· θέλει κάτι νὰ γράψει γιὰ τὸ σπῆτι του.

Οἱ τέσσερις πατριῶτες κυκλώνουν τὸν παπὰ. Παπα - Θανάση, εὐλόγησέ μας. Ἦρθε ἡ ὥρα μας...

Ἐκεῖνος κοιτάζει πέρα, ψηλά. Ὁ ἥλιος ἔχει πεταχτεῖ πάνω ἀπὸ τὴν κορυφογραμμὴ. Ἕνα ἀπαλό, γλυκὸ φῶς περιλούζει τὴν πλάση. Τόσο γλυκὸ ποῦ λὲς καὶ θὰ μερέψουν ἀκόμη καὶ τὰ θεριά.

– Θεέ μου, συγχώρεσέ μας. Ἀκούγεται νὰ λέει. Συγχώρεσε καὶ τοὺς φονιάδες μας.

Κάνουν τὸ σταυρὸ τους.

Ὁ παπα - Θανάσης αἰγοψιθυρίζει: «Ὁ Θεὸς τῶν πνευμάτων καὶ πάσης σαρκός, ὁ τὸν θάνατον καταπατήσας, τὸν δὲ διάβολον καταργήσας καὶ ζωὴν τῷ κόσμῳ Σου δωρησάμενος· αὐτός, Κύριε, ἀνάπαυσον καὶ τὰς ψυχὰς τῶν δούλων Σου Ἀθανασίου, Ἀποστόλου, Ἀνέστη, Ἐλευθερίου καὶ Ἀνδρέου καὶ τάξον αὐτοὺς ἐν τόπῳ φωτεινῷ, ἐν τόπῳ χλοερῷ, ἐν τόπῳ ἀναψύξεως, ἐνθα ἀπέδρα ὀδύνη, λύπη καὶ στεναγμός...».

Δὲν πρόλαβε νὰ τελειώσει. Ἀντήχησαν οἱ πυροβολισμοί...

Ἦταν Σεπτέμβρης μῆνας. Σεπτέμβρης τοῦ '43. Παραμονὲς τοῦ Σταυροῦ.

Τὴν ἴδια μέρα, ἀπομεσήμερο, καμιά δεκαπενταριά χωρικοί, ἀκολουθώντας τὸ μονοπάτι τοῦ δάσους, ἀναζητοῦν τοὺς πέντε ποῦ πήραν οἱ Γερμανοί.

Κάποτε τοὺς θρῖσκουν. Σκηνὲς ὀδύνης ξετυλίγονται. Ὁ πόνος ἀνάμα μὲ τὸ σπαραγμὸ, τόσο ποῦ νὰ μὴν τὸ ἀντέχει καμιά ἀνθρώπινη καρδιά, ἀκόμη καὶ αὐτὲς οἱ πέτρινες.

Στὴν τσέπη τοῦ παπᾶ βρέθηκε ἓνα μικρὸ σημείωμα. Ἐγγραφε: «Ὁ γιὸς μου Δημήτρης νὰ μὴν ἐκδικηθεῖ τὸ θάνατό μου. Πεθαίνω γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν πατρίδα μας. Ζήτη ἢ Ἑλλάς».

***

Πέρασαν κάμποσα χρόνια από τότε. Ἡ πατρίδα μας ἐλευθερώθηκε· οἱ Γερμανοὶ ἔγιναν φίλοι μας καὶ σύμμαχοι. Οἱ πληγῆς πού ἀνοίχτηκαν τὴν Κατοχή, πᾶνε νὰ κλείσουν. Κοντεύουν νὰ ξεχάσουν, ἀκόμη κι ἐκεῖνοι πού τὰ εἶδαν μὲ τὰ μάτια τους, πού ἔζησαν τὰ γεγονότα ἀπὸ κοντά. Στὸ μωραϊτικο χωριό, μὲ τὰ πεῦκα καὶ τὰ κρύα νερά, ἡ ζωὴ κυλάει ἤσυχα.

Μιὰ μέρα διαδόθηκε στὸ χωριό τὸ ἀναπάντεχο νέο. Τὸ διάβασαν μὲ τὰ μάτια τους στὴν ἐφημερίδα. Ἐγραφε, λοιπόν, ὅτι οἱ Γερμανοὶ ὑποχρεώθηκαν ἀπὸ τὶς νικητρίες Δυνάμεις νὰ ἐπανορθώσουν τὶς ζημιές, πού προξένησαν στὴ διάρκεια τοῦ πολέμου. Μάλιστα τὸ δημοσίευμα ἔλεγε πὼς ὅσοι εἶχαν θύματα στὴν οἰκογένειά τους, μποροῦσαν νὰ δώσουν τὰ στοιχεῖα στὴν Κοινότητα, ἀρκεῖ νὰ τὰ βεβαίωσαν δύο μάρτυρες.

Τοῦτο τὸ μαντάτο ἔκανε τὸ γύρο τοῦ χωριοῦ. Ἡ συζήτηση εἶχε ἀνάψει γιὰ τὰ καλά. "Ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τοὺς τυχεροὺς... Ἐλεγαν πὼς θὰ πάρουν πολλὰ λεφτά, πὼς τὰ παιδιά τους θὰ σπουδάσουν δωρεὰν στὴ Γερμανία.

Μιὰ τέτοια ζωηρὴ συζήτηση γινόταν ἕνα βράδυ καὶ στὸ σπίτι τοῦ ἀδικοσκοτωμένου παπα - Θανάση. Ἦταν μαζεμένη ὅλη ἡ οἰκογένεια: Ἡ παπαδιά, ὁ γιός της ὁ Δημήτρης καὶ τὰ δυὸ κορίτσια της, τὸ ἕνα παντρεμένο.

Τὰ κορίτσια μὲ τὸ γαμπρὸ συμφωνοῦσαν πὼς ναί, βέβαια, ἔπρεπε, τὸ δίχως ἄλλο, νὰ δώσουν τὰ στοιχεῖα. Ἡ παπαδιά φαινό-

ταν διστακτικὴ. Ὁ γιός της ὅμως ἦταν ἀντίθετος· οὔτε πού ἤθελε ν' ἀκούσει κάτι τέτοιο.

— Μὰ γιατί; ἔλεγε καὶ ξανάλεγε ὁ γαμπρὸς τους. Μᾶς τὰ δίνουνε, δὲν τὰ κλεβουμε. Γιατί νὰ τ' ἀρνηθοῦμε; Ἄλλωστε μὲ τὸ νόμο τὰ δικαιούμαστε. Δὲ φτάνει πού μᾶς σκότωσαν τὸν ἀνθρώπο μας, νὰ τοὺς τὰ χαρίσουμε κιόλας; Ἐπειτα, φτωχοὶ ἀνθρώποι εἴμαστε. Εὐκαιρία νὰ πάρουμε τὴν πάνω βόλτα.

Πῆρε μιὰ ἀνάσα καὶ ξανάρχισε: — "Ὅλοι ἐτοιμάζονται νὰ πᾶνε. Ὁ Κούτσουρης, ὁ Βέλιουρας, ἡ χήρα τοῦ Ἀνέστη, ὄλοι... ὄλοι... Ἐμεῖς ἐδῶ συζητᾶμε ἂν πρέπει ἢ δὲν πρέπει.

— Δὲ συμφωνῶ μαζί σου, μίλησε τότε ὁ Δημήτρης, ἕνα παλληκαρόπουλο ὡς κεῖ πάνω. Μ' αὐτὸ πού λές, εἶναι σὰ νὰ ζητᾶμε πληρωμὴ γιὰ τὴ θυσία τοῦ πατέρα. Ἐ, ὄχι δὲ γίνεται. Ξεχνᾶτε τι ἔγραφε στὸ σημείωμα πού μᾶς ἄφησε; «Πεθαίνω γιὰ τὸν Χριστὸ καὶ τὴν πατρίδα». Αὐτὴ εἶναι ἡ διαθήκη του. Καὶ τὴν ἔγραψε μὲ τὸ αἷμα του. Κι ἐμεῖς θέλουμε νὰ πληρωθοῦμε. Ὅχι. Ὅχι. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸ κάνω. Δὲν τὸ κρατᾶει ἡ ψυχὴ μου. Καλύτερα φτωχὸς καὶ μὲ τὴν εὐχὴ τοῦ πατέρα μου.

Κανένας δὲ μίλησε.

Ἡ παπαδιά σηκώθηκε.

— Ἴδιος ὁ παπάς. Μουρμούρισε καὶ δγῆκε ἔξω.

Τὰ μάτια της εἶχανε βουρκώσει.

Γ. Δ. ΚΟΥΒΕΛΑΣ

«ΑΚΤΙΝΕΣ». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», οδὸς Καρύτση 14, 105 61 Ἀθήναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντής Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατροῖδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθήναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Θεόδωρος Γ. Δούρος, Ἰπποκράτους 189, 114 72 Ἀθήναι. Τιμὴ τεύχους € 1,20. Ἐτησίαι συνδρομὴ, ἐσωτερικοῦ € 12, ἐξωτερικοῦ € 30. Ἡ διεύθυνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ διβλίοκρισιαι δὲν δημοσιεύονται. ΚΣΔΔΙΚΟΣ: 1692.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθήναι, Νοέμβριος 2005

«ΑΚΤΙΝΕΣ»
Επιστήμη - Φιλοσοφία - Κοινωνικά Ζητήματα -
Γράμματα - Τέχνη

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

ΤΟΜΟΙ: 1938-1997

Έπιμέλεια
ΒΑΣ. Χ. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΥ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»
ΑΘΗΝΑ 1998

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»

Άπο τις εκδόσεις «Η Δαμασκός»

ΜΟΛΙΣ ΕΚΥΚΛΟΦΟΡΗΣΕ

Ε. Ν. ΜΟΣΧΟΥ

ΤΟΜΑΣ ΣΤΕΡΝΣ ΕΛΙΟΤ

Τό άληθινό του πρόσωπο και
ό συμβολισμός τοῦ ἔργου του

***

ΔΗΜ. Λ. ΒΑΛΛΗΝΔΡΑ

Δρος Ποινικῶν ἐπιστημῶν

Ἐπιτίμου Δικηγόρου

ΘΕΜΑΤΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΠΑΘΟΛΟΓΙΑΣ

Ἐκδόσεις «Η Δαμασκός»

Καρότση 14 - 105 61 ΑΘΗΝΑ - Τηλ. 210 32 21 283